

Ольга Деркачова

Соломія Ушневич

СУЧАСНА АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Воркбук

Деркачова О., Ушневич С. Сучасна англійська література: воркбук [електронне видання]. Івано-Франківськ, 2021. 95 с.

Друкується за рекомендацією вченої ради Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 31 березня 2021 року)

Рецензенти:

Будник О. Б. - д.пед.н., проф. кафедри педагогіки початкової освіти, директор Центру інноваційних освітніх технологій ПНУ ім. В. Стефаника

Шарова Т. М. - д. філол.н., доц., завідувач кафедри української і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного інституту ім. Б. Хмельницького

Воркбук «Сучасна англійська література» розроблений у рамках однойменної дисципліни з урахуванням досвіду дистанційного навчання для студентів педагогічних спеціальностей. Складається з таких частин: «Лекторій», «Практичні завдання», «Самостійна робота», «Твори для читання». Воркбук містить теоретичний матеріал, запитання та завдання, а також порожній простір для запису відповідей та коментарів безпосередньо у ньому. Тематичний зріз – британська література 20 - поч. 21 ст.: «Британський модернізм», «Утопії та антиутопії в англійській літературі», «Британська фантастика та фентезі», «Нобелівський контекст англійської літератури», «Інтелектуальний роман та роман виховання у британській літературі», «Британський постмодернізм». Серед запропонованих авторів та творів: Вірджинія Вулф «Флаш», «Місіс Делловей», «Своя кімната», Майкл Каннігем «Години», Джордж Оруелл «1984», Олдос Гакслі «Цей чудовий світ новий», Герберт Веллс «Чарівна крамниця», «Викрадені бацили», «І вдарив грім», «Незвичайна орхідея», «Двері в стіні» та інші, Джон Руел Роналд Толкін «Гобіт, або Туди і Звідти», Вільям Голдінг «Володар мух», Іен Бенкс «Осіна фабрика», Кадзуо Ішігуро «Не залишай мене», Джон Фаулз «Маг», «Жінка французького лейтенанта», «Колекціонер», Памела Ліндон Треверс «Мері Поппінс», Роальд Дал «Чарлі та шоколадна фабрика», оповідання, Джоан Роулінг «Гаррі Поттер», Кетрін Вудфайн «Загадка механічного горобця».

Лекторій

The 20th century was like no time period before it. Einstein, Darwin, Freud and Marx were just some of the thinkers who profoundly changed Western culture. These changes took distinct shape in the literature of the 20th century. Modernism, a movement that was a radical break from 19th century Victorianism, led to postmodernism, which emphasized self-consciousness and pop art. While 20th century literature is a diverse field covering a variety of genres, there are common characteristics that changed literature forever¹.

¹ <https://penandthepad.com/characteristics-20th-century-literature-8221336.html>

Лекція 1 Англійський модернізм

Говоритимемо про...

1. Модернізм у мистецтві.
2. Англійську літературу першої половини ХХ ст.
3. Поезію
4. Прозу
5. Драматургію

Варто прочитати:

Коротко про головне

Література ХХ ст. – це тяжіння до фрагментарності викладу, новий тип наратора (іронічний, наприклад), урбанізм, писати можуть всі і про все.

Модернізм

Виникнення – к. ХІХ – п. ХХ ст.

«Модернізм (від лат. modernus – «сучасний», «осучаснений» тобто новітній, – панівний) – напрям у красному письменстві та багатьох видах мистецтв ХХ–ХХІ ст., – виник як творча відповідь найталановитіших митців кінця ХІХ ст. насамперед на новітні насущні філософські доктрини (ніцшеанство, фрейдизм), які разом із прогресивними мистецькими течіями та радикальними змінами в суспільному укладі спочатку охопили масштабні політично-суспільні рухи (насамперед антидискримінаційні масові стремління до торжества рівності, незалежно від кольору шкіри й соціального походження, фемінізм й емансипація), улягали в річище тоді ще нових філософських поглядів і стосувалися всього культурного життя у Західній Європі. Спершу він виразно постав у живописі, архітектурі й театрі, а через кілька десятиліть – і в кіно. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в модернізм започаткувався літературі й мистецтві практично всіх європейських держав»².

Модернізм в живописі (Модільяні, Далі, Моне) :

Знайдіть назви полотен.

² <https://galychyna.if.ua/article/modernizm-u-literaturi-y-mistetstvi-ukrayinskoyi-diaspori-persha-polovina-hh-st/>

The Main Characteristics of Modernist Literature³

Individualism	In Modernist literature, the individual is more interesting than society. Specifically, modernist writers were fascinated with how the individual adapted to the changing world. In some cases, the individual triumphed over obstacles. For the most part, Modernist literature featured characters who just kept their heads above water. Writers presented the world or society as a challenge to the integrity of their characters. Ernest Hemingway is especially remembered for vivid characters who accepted their circumstances at face value and persevered.
Experimentation	Modernist writers broke free of old forms and techniques. Poets abandoned traditional rhyme schemes and wrote in free verse. Novelists defied all expectations. Writers mixed images from the past with modern languages and themes, creating a collage of styles. The inner workings of consciousness were a common subject for modernists. This preoccupation led to a form of narration called stream of consciousness, where the point of view of the novel meanders in a pattern resembling human thought. Authors James Joyce and Virginia Woolf, along with poets T.S. Eliot and Ezra Pound, are well known for their experimental Modernist works.
Absurdity	The carnage of two World Wars profoundly affected writers of the period. Several great English poets died or were wounded in WWI. At the same time, global capitalism was reorganizing society at every level. For many writers, the world was becoming a more absurd place every day. The mysteriousness of life was being lost in the rush of daily life. The senseless violence of WWII was yet more evidence that humanity had lost its way. Modernist authors depicted this absurdity in their works. Franz Kafka's "The Metamorphosis," in which a traveling salesman is transformed into an insect-like creature, is an example of modern absurdism.
Symbolism	The Modernist writers infused objects, people, places and events with significant meanings. They imagined a reality with multiple layers, many of them hidden or in a sort of code. The idea of a poem as a riddle to be cracked had its beginnings in the Modernist period. Symbolism was not a new concept in literature, but the Modernists' particular use of symbols was an innovation. They left much more to the reader's imagination than earlier writers, leading to open-ended narratives with multiple interpretations. For example, James Joyce's "Ulysses" incorporates distinctive, open-ended symbols in each chapter.
Formalism	Writers of the Modernist period saw literature more as a craft than a flowering of creativity. They believed that poems and novels were constructed from smaller parts instead of the organic, internal process that earlier generations had described. The idea of literature as craft fed the Modernists' desire for creativity and originality. Modernist poetry often includes foreign languages, dense vocabulary and invented words. The poet e.e. cummings abandoned all structure and spread his words all across the page.

³ <https://penandthepad.com/main-characteristics-modernist-literature-8451197.html>

Напрями модернізму (допишіть ще, запишіть визначення кожного):

Імпресіонізм	
Неоромантизм	
Символізм	
Імажинізм	
Футуризм	
Акмеїзм	
Експресіонізм	

Сюрреалізм	
«Театр абсурду»	
Дадаїзм	
«Новий роман»	
Авангардизм	
Кубізм	

Тут допишіть ще...

Англійська література першої половини ХХ століття

- стрімкий рух із вікторіанської епохи в сучасність;
- промислова революція і домінування в світовій економіці;
- колонізаторська політика і як наслідок одна четверта частина земної кулі під британським прапором;
- Лондон вважався світовою політичною та фінансовою столицею;
- шалена урбанізація (чверть населення проживала в містах);
- різне: свобода думки, вегетаріанство, вільне кохання, виникнення модернізму;
- напередодні, під час та після Другої світової війни - втрата колоній, переоцінка цінностей, пошук нових засобів відтворення дійсності.

Англійська література: криза, розквіт, ренесанс, декаданс, тема війни, «окопна лірика», поява англійської соціальної драми, експерименти.

Тогочасні автори: Т.-С. Еліот, Дж. Голсуорсі, Вірджинія Вулф, Дж.-Б. Шоу, Р. Олдінгтон, Ф.-М. Форд, Р. Брук, З. Сассун, В. Оуен, Г. Веллс, Дж. Голсуорсі, Г.В. Баркер, Д.Т. Лоуренс, Ш. О'Кейсі.

British Modernism⁴

Modernist Period - 1901-1939

The Victorian Period ended with the death of Queen Victoria and a change in the political stability that her rule had guaranteed.

Modernism responds to rapid transformations in Western society, including urbanization, the growth of industry, and World War I.

Thinkers like Friedrich Nietzsche, Ernst Mach, and Sigmund Freud greatly influenced this movement.

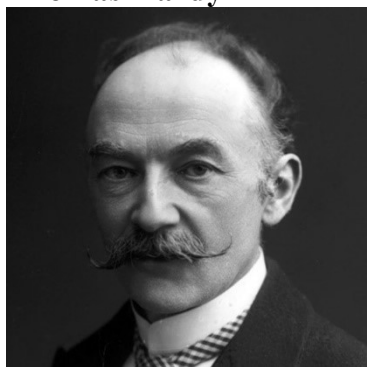
At the heart of modernist art was the belief that the previously sustaining elements of human life, like religious beliefs, social mores, and artistic convictions, had been destroyed or proven false or fragile.

Поезія

PRE WORLD WAR I

World War I was the largest influence on many poets.

Thomas Hardy

wrote several war poems, with Hardy capturing the viewpoint and language of soldiers as he detailed the horror of both the Boer Wars and eventually World War I. An example of this is “**The Man He Killed**” (1902), a poem that shows two men in battle, with one feeling regretful about having to shoot the other. In this poem Hardy comments on the way war can turn potential friends into enemies.

One of the most renowned poets and novelists in English literary history. Hardy forged a modern style that nonetheless hewed closely to poetic convention and tradition. Innovative in his use of stanza and voice, Hardy’s poetry, like his fiction, is characterized by a pervasive fatalism.

In the words of biographer Claire Tomalin, the poems illuminate “the contradictions always present in Hardy, between the vulnerable, doomstruck man and the serene inhabitant of the natural world.”

The Man He Killed

By [Thomas Hardy](#)

"Had he and I but met

By some old ancient inn,

We should have sat us down to wet

Right many a nipperkin!

"But ranged as infantry,

And staring face to face,

⁴ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

I shot at him as he at me,
And killed him in his place.

"I shot him dead because —
Because he was my foe,
Just so: my foe of course he was;
That's clear enough; although

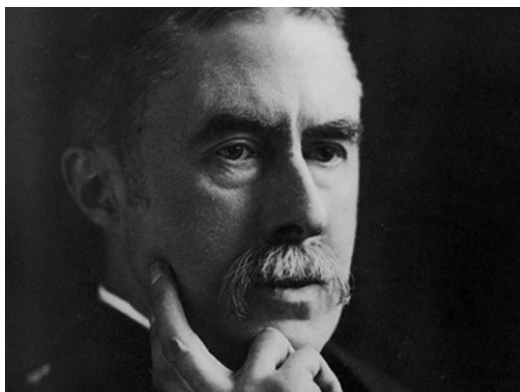
"He thought he'd 'list, perhaps,
Off-hand like — just as I —
Was out of work — had sold his traps —
No other reason why.

"Yes; quaint and curious war is!
You shoot a fellow down
You'd treat if met where any bar is,
Or help to half-a-crown."

Зробіть асоціативний куц до цієї поезії

Alfred Edward Housman

Housman had already found success in writing with his publication of *A Shropshire Lad* (1896), a collection of 63 poems that captured a deep level of emotional vulnerability. After World War I, he began writing another collection of poems to commemorate those who had died in war. He said: "Knowledge is good, method is good, but one thing beyond all others is necessary; and that is to have a head, not a pumpkin, on your shoulders, and brains, not pudding, in your head". Edmund Wilson said in an essay appearing in the Ricks collection, "His world has no opening horizons; it is a prison that one can only endure. One can only come the same painful cropper over and over again and draw from it the same bitter moral".

Epitaph on an Army of Mercenaries

By *A. E. Housman*

These, in the days when heaven was falling,
The hour when earth's foundations fled,
Followed their mercenary calling
And took their wages and are dead.

Their shoulders held the sky suspended;
They stood, and the earth's foundations stay;
What God abandoned, these defended,
And saved the sum of things for pay.

Подумайте над таким рядком «Their shoulders held the sky suspended». Звідки цей образ?

WORLD WAR I

World War I was the first modern war.

It also created social, political, and economic problems for Great Britain as they incurred heavy debts, and the United States began emerging as a new national power.

World War I marked the beginning of a decline in Great Britain's global status.

The poetry of the time is representative of that and shows the deep pessimism of this post-war nation.

The War Poets

World War I inspired a lot of poetry both from soldiers on the battlefield describing their experiences and war supporters at home, writing enthusiastically about Great Britain's efforts.

A number of these poets, including **Wilfred Owen**, **Edward Thomas**, and **Rupert Brooke**, died on the battlefield.

For those who survived the battlefield like **Siegfried Sassoon**, **Ivor Guerne**y, and **Robert Graves**, their experiences had a direct impact on their poetry.

Rupert Brooke

“Handsome, charming, and talented, Brooke was a national hero even before his death in 1915 at the age of 27. His poetry, with its unabashed patriotism and graceful lyricism, was revered in a country that was yet to feel the devastating effects of two world wars. Brooke's early death only solidified his image as "a golden-haired, blue-eyed English Adonis," as Doris L. Eder notes in the *Dictionary of Literary Biography*, and among those who lauded him after his death were writers Virginia Woolf and Henry James and British statesman Winston Churchill. (...) The "Nineteen Fourteen" sonnets were immediately famous. On Easter Sunday in 1915, the dean of St. Paul's Cathedral in London, William Ralph Inge, read aloud "The Soldier." Brooke's death three weeks later insured that his name would always be intertwined with the war sonnets, and with "The Soldier" in particular. As A.C. Ward comments, "The Soldier" "became the one poem inseparably linked with Rupert Brooke's name. It is, for all time, his epitaph - beautiful and tranquil." The events surrounding Brooke's death were a significant factor in the success of "Nineteen Fourteen.”⁵

The Soldier

By *Rupert Brooke*

If I should die, think only this of me:

That there's some corner of a foreign field
That is for ever England. There shall be
In that rich earth a richer dust concealed;
A dust whom England bore, shaped, made aware,
Gave, once, her flowers to love, her ways to roam;
A body of England's, breathing English air,
Washed by the rivers, blest by suns of home.

And think, this heart, all evil shed away,
A pulse in the eternal mind, no less
Gives somewhere back the thoughts by England given;
Her sights and sounds; dreams happy as her day;
And laughter, learnt of friends; and gentleness,
In hearts at peace, under an English heaven.

Сформулюйте питання, використовуючи технологію «ромашка Блума»

CHANGES IN POETRY

Modernist writing is highly self-reflexive.

Poems written during this time were much shorter and relied more heavily on free verse.

⁵ <https://www.poetryfoundation.org/poets/rupert-brooke>

Used the theory of imagism in their writing, which involved concise language and sought to capture an image.

T.S. Eliot

was an American-born British poet who is often considered one of the most influential poets of the 20th century. His poems enforced what he felt was a necessary shift away from the dreaminess of Romanticism. Eliot's ability to be classified as both an American and British poet shows the internationalism that characterizes modernism. There was no longer a need to limit writers to one nationality. One of his first well-known works was "The Love Song of J. Alfred Prufrock" (1915). This poem is an internal monologue and is narrated using a stream of consciousness. This technique is an attempt to provide readers with a written account of a narrator's thoughts and feelings. Another of his famous poems is *The Waste Land* (1922). More on Eliot can be found in the American literature intros.

Hysteria

By T. S. Eliot

As she laughed I was aware of becoming involved in her laughter and being part of it, until her teeth were only accidental stars with a talent for squad-drill. I was drawn in by short gasps, inhaled at each momentary recovery, lost finally in the dark caverns of her throat, bruised by the ripple of unseen muscles. An elderly waiter with trembling hands was hurriedly spreading a pink and white checked cloth over the rusty green iron table, saying: "If the lady and gentleman wish to take their tea in the garden, if the lady and gentleman wish to take their tea in the garden..." I decided that if the shaking of her breasts could be stopped, some of the fragments of the afternoon might be collected, and I concentrated my attention with careful subtlety to this end.

Як гадаєте: це поезія?

W.B. Yeats

Irish writer, significant figure in Modernist poetry. Although Yeats' initial poetry focused on Celtic values and the Irish past, tension surrounding the Irish revolutionaries caused Yeats to write more politically. His publication of *Easter* (1916) showed this change in attitude. This poem was written as a response to the Easter Rebellion, when thousands of Irish Republicans were killed for their support of an Ireland independent of Great Britain. In this poem, he describes the rebels' hearts as immovable like rock and although he celebrates heroes, he also chastises the stubbornness of the leaders of the rebellion. Perhaps his greatest collection of poems is *The Tower* (1928), which contained famous poems like "Leda and the Swan," "Among School Children," and "Sailing to Byzantium".

Among School Children

By William Butler Yeats

I
I walk through the long schoolroom questioning;
A kind old nun in a white hood replies;
The children learn to cipher and to sing,
To study reading-books and history,

To cut and sew, be neat in everything
In the best modern way - the children's eyes
In momentary wonder stare upon
A sixty-year-old smiling public man.

VIII

Labour is blossoming or dancing where
The body is not bruised to pleasure soul,
Nor beauty born out of its own despair,
Nor blear-eyed wisdom out of midnight oil.
O chestnut tree, great rooted blossomer,
Are you the leaf, the blossom or the bole?
O body swayed to music, O brightening glance,
How can we know the dancer from the dance?

Які рядки ви би виокремили для себе?

W.H. Auden

«is famous for writing poetry on a variety of subjects like love, politics, culture, psychology, and religion. His poems “**Funeral Blues**” (1936) and “**September 1, 1939**” (1939) each relate to one of these themes. Like Yeats he discusses the historical failures of people involved in the conflict, but looks ahead to potential reconciliation in the future. His poem “Funeral Blues” has an unknown narrator lamenting the death of someone close to him. He asks for complete silence while he mourns»⁶.

Funeral Blues

by W.H. Auden

Stop all the clocks, cut off the telephone,
Prevent the dog from barking with a juicy bone,
Silence the pianos and with muffled drum
Bring out the coffin, let the mourners come.

Let aeroplanes circle moaning overhead
Scribbling on the sky the message ‘He is Dead’.
Put crepe bows round the white necks of the public doves,
Let the traffic policemen wear black cotton gloves.

He was my North, my South, my East and West,
My working week and my Sunday rest,
My noon, my midnight, my talk, my song;
I thought that love would last forever: I was wrong.

⁶ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

The stars are not wanted now; put out every one,
Pack up the moon and dismantle the sun,
Pour away the ocean and sweep up the wood;
For nothing now can ever come to any good.

September 1, 1939

Підберіть музику, з якою у Вас асоціюються ці поезії.

Проза

THE BIRTH OF THE MODERN NOVEL

Fiction during this time shifted from the focus of man in his social circle to man as an isolated individual. This change emphasized the thought processes and unconscious impulses of man. Although this became an emerging trend, there were still writers who adhered to the traditional themes of social class⁷.

E.M. Forster

Many of his works discussed class and hierarchy in social status. He also displayed an interest in individual values. The most well known are *A Room with A View* (1908) and *A Passage to India* (1924). *A Room with A View* is the story of a romance between Lucy Honeychurch and George Emerson. While Lucy feels obligated by social class to marry her wealthy fiancé Cecil, in the end she is unable to deny the chemistry with George and the signs that they are destined to be together. Forster's *A Passage to India* revolves around the lives of four characters: Dr.

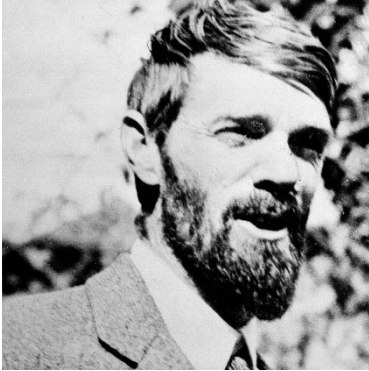
Aziz, Mr. Cyril Fielding, Mrs. Moore, and Miss Adela. During a trip to the Marabar Caves in India, Adela believes Dr. Aziz has assaulted her. The trial that ensues exposes the race relations of the time and the Indian independence movement that occurred during the 1920s⁸.

⁷ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

⁸ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

D.H. Lawrence

English author of novels, short stories, poems, plays, essays, travel books, and letters. His novels *Sons and Lovers* (1913), *The Rainbow* (1915), and *Women in Love* (1920) made him one of the most influential English writers of the 20th century. His novels focused on relationships between classes. His novel *Lady Chatterley's Lover* (1928) is one of his most famous and controversial and discusses a relationship between a working class man and an upper class woman. Lady Chatterley's husband, Clifford Chatterley, has been paralyzed from the waist down. That, combined with his emotional distance, leads Lady Chatterley to have an affair with the gamekeeper, Oliver Mellors. This affair helps Lady Chatterley

realize that love requires both the mind and body to be successful. D.H. Lawrence was first recognized as a working-class novelist showing the reality of English provincial family life and - in the first days of psychoanalysis—as the author-subject of a classic case history of the Oedipus complex. In subsequent works, Lawrence's frank handling of sexuality cast him as a pioneer of a "liberation" he would not himself have approved. From the beginning readers have been won over by the poetic vividness of his writing and his efforts to describe subjective states of emotion, sensation, and intuition. This spontaneity and immediacy of feeling coexists with a continual, slightly modified repetition of themes, characters, and symbols that express Lawrence's own evolving artistic vision and thought. His great novels remain difficult because their realism is underlain by obsessive personal metaphors, by elements of mythology, and above all by his attempt to express in words what is normally wordless because it exists below consciousness. Lawrence tried to go beyond the "old, stable ego" of the characters familiar to readers of more conventional fiction. His characters are continually experiencing transformations driven by unconscious processes rather than by conscious intent, thought, or ideas⁹.

James Joyce

Irish novelist noted for his experimental use of language and exploration of new literary methods in such large works of fiction as *Ulysses* (1922) and *Finnegans Wake* (1939)

He found success with his novel *Ulysses* (1922). *Ulysses* is divided into 18 chapters, each with themes and characters relating to the *Odyssey*. The novel revolves around Stephen Dedalus, Leopold Bloom, and Molly Bloom who represent Telemachus, Odysseus, and Penelope. Similar to Odysseus' journey, Leopold is seen as the hero as he travels through Dublin. This novel's fragmented and nonlinear plot was a common feature of fiction during the Modernist period. Joyce's novel also makes reference to Greek and Roman mythology, another characteristic of Modernist writers.

⁹ <https://www.britannica.com/biography/D-H-Lawrence/Poetry-and-nonfiction>

Virginia Woolf

Woolf wrote primarily about upper-middle-class women and their responsibilities. Her famous works include, *Mrs. Dalloway* (1925), *To the Lighthouse* (1927), *Orlando* (1928), and *A Room of One's Own* (1929). Her novel *Mrs. Dalloway* is told in a stream of consciousness, and has two separate storylines. One is Clarissa Dalloway's, who is preparing for her party and reflecting on her youth and her choice for a husband. The other narrative is about Septimus Smith, a World War I veteran suffering from hallucinations about the war. This novel signaled a move toward radical thinking because of the undertones of homosexuality between Clarissa and a childhood friend, Sally. In *A Room of One's Own* Woolf explores the role of women in fiction and addresses the limitations that women face when writing. In

one section of the novel, Woolf creates a sister for Shakespeare to illustrate that a woman with Shakespeare's gifts would have been denied the same opportunities and success¹⁰.

Short Stories

Katherine Mansfield

is considered one of the most prominent short story writers during the Modernist period. Mansfield wrote on a number of topics including social class, familial relationships, and the social consequences that come from war. Her short story *The Doll's House* (1922) examines how class affects social relationships between children. When the Burnell children are given a dollhouse, the eldest refuses to let a much poorer family see it. When the youngest of the Burnells does not follow this classist behavior, she is rebuked. Mansfield uses child protagonists and themes of class in many of her other short stories including *The Garden Party* (1922) and *The Daughters of the Late Colonel* (1922)¹¹.

Science Fiction

Aldous Huxley

¹⁰ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

¹¹ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

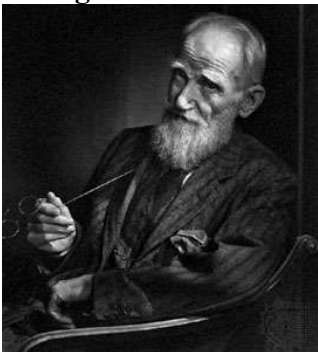
Huxley established himself as a major author with his first two published novels, (1921) and (1923); these are witty and malicious satires on the pretensions of the English literary and intellectual coteries of his day. *Those Barren Leaves* (1925) and (1928) are works in a similar vein. Following the lead of Victorian period writers like H.G. Wells, writer wrote his dystopian novel, *Brave New World* (1931), during the Modernist period. The novel is set in a futuristic London where people are discouraged from thinking freely and are instead taught according to their role in a caste system. Huxley also anticipates developments in reproductive technology and subconscious education. Huxley's most important later works are *The Devils of Loudun* (1952), a detailed psychological study of a historical incident in which a group of 17th-century French nuns were allegedly the victims of demonic possession, and *The Doors of Perception* (1954), a book about Huxley's experiences with the hallucinogenic drug mescaline. His last novel, *Island* (1962), is a utopian vision of a Pacific Ocean society.

Драма

20th CENTURY DRAMA

George Bernard Shaw

When Shaw began writing for the English stage, its most prominent dramatists were Sir A.W. Pinero and H.A. Jones. Both men were trying to develop a modern realistic drama, but neither had the power to break away from the type of artificial plots and conventional character types expected by theatregoers. The poverty of this sort of drama had become apparent with the introduction of several of Henrik Ibsen's plays onto the London stage around 1890, when *A Doll's House* was played in London; his *Ghosts* followed in 1891, and the possibility of a new freedom and seriousness on the English stage was introduced. Shaw, who was about to publish *The Quintessence of Ibsenism* (1891), rapidly refurbished an abortive comedy, *Widowers' Houses*, as a play recognizably "Ibsenite" in tone, making it turn on the notorious scandal of slum landlordism in London¹². During a period where novels maintained a high level of popularity, **George Bernard Shaw** still found success in his playwriting. His controversial ideals were shown in many of his works and would influence writers in later years. His play *Pygmalion* (1912) has been adapted and performed several times. The play centers on attempts by Professor Henry Higgins to train a lower class girl, Eliza Doolittle, to pass as a duchess. This play was a modern take on Greek and Roman mythology¹³.

¹² <https://www.britannica.com/biography/George-Bernard-Shaw>

¹³ <https://www.easternct.edu/speichera/understanding-literary-history-all/british-modernism.html>

Поговоримо?

1. Коли річ стає мистецтвом?
2. Чи вплинула Перша світова війна та Друга на розвиток літератури у Великобританії?
3. «Окопні поети». Хто? Що? Чому?
4. «Втрачене покоління». Хто? Що? Чому?
5. Модерн та модернізм – це те ж саме?
6. Назвіть кілька зразків архітектурного та музичного модернізму.
7. Великобританія початку ХХ століття – успішна, сильна, багата. Чи вплинуло це на розвиток літератури?

Лекція 2

Жанр антиутопії в англійській літературі першої половини ХХ ст.

Говоритимемо про...

1. Утопію у світовій літературі.
2. Утопію в англійській літературі.
3. Антиутопію як жанр.
4. Англійські антиутопії.
5. Утопії та антиутопії у кінематографі

Варто прочитати:

Томас Мор «Утопія»

Поль Рікер «Ідеологія та утопія»

Коротко про головне

Утопія – художня розповідь про ідеальне суспільство та ідеальний суспільний устрій.

Антиутопія – художнє зображення небезпечних наслідків, які пов'язані з прагненням покращити людство.

Утопія у світовій літературі

Що зображено на малюнку?

Утопія походить від грец. οὐ + τόπος — «місце, якого немає»

Утопія – це уявлення письменника про ідеальне суспільство, про гармонію людини в соціумі, про ідеальний суспільний устрій.

Уперше цей термін з'явився у трактаті Томаса Мора «*Libellus vere aureus, nec minus salutaris quam festivus, de optimo rei publicae statu deque nova insula Utopia*» («A little, true book, not less beneficial than enjoyable, about how things should be in a state and about the new island Utopia»).

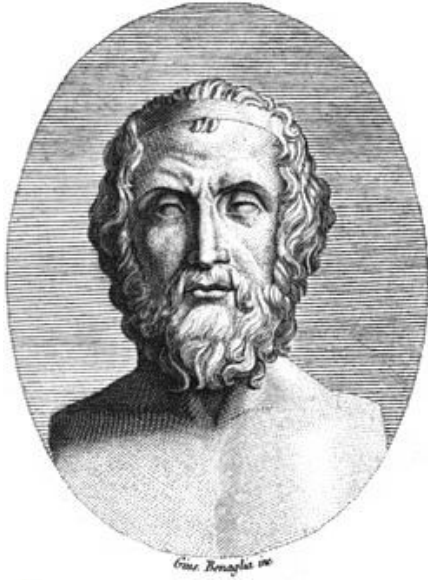
Випиши 10 цікавих фактів про життя та творчість цього автора

Твір «Утопія» з'явився у 1516 році. Але віддзеркалення мрій про щасливе життя у щасливому суспільстві знаходимо і в казках, і легендах, і у творах античності.

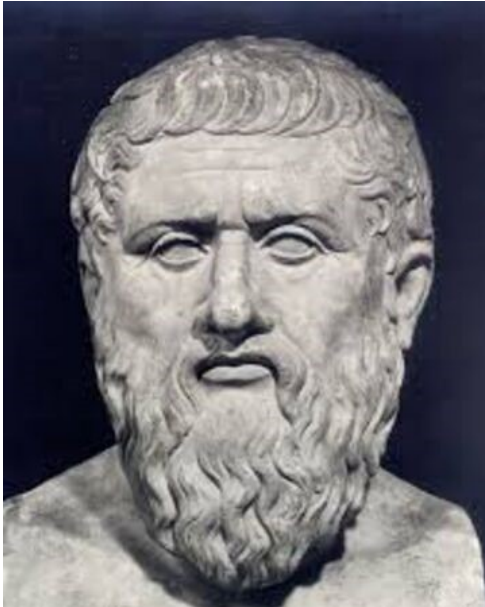
Що таке locus amoenus?

Фантастичне уявлення про ідеальне царство – країну фракійців – з'являється в "Одісеї" Гомера.

Запишіть кілька фактів про нього

У IV ст. до н. е. про ідеальну державу розмірковує Платон – «Держава».

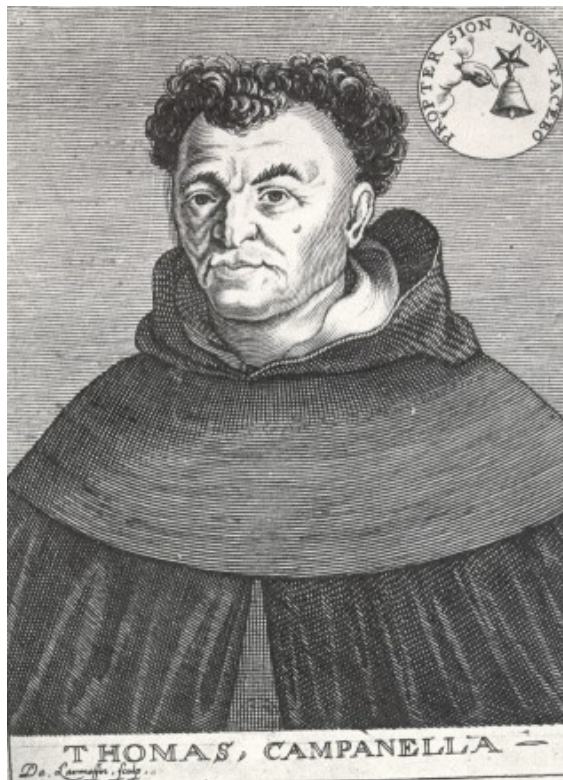
Запишіть кілька фактів про нього

А далі Томас Мор, «Місто Сонця» Кампанелі, «Вісті з нізвідки» Морріса.

Особливості утопій епохи Відродження - опис ідеальних суспільств, які колись начебто існували.

А як щодо Атлантиди?

Випиши кілька фактів про Кампанеллу

Випиши кілька фактів про Морріса

У XVII–XVIII ст. популярними стали утопічні трактати і проекти соціальних та політичних реформ.

Із середини XIX ст. утопія звернулася до проблем соціальних цінностей. На літературну арену виходить наукова фантастика, і утопія набуває футурологічного змісту. Але до утопії вже не ставляться серйозно, адже вона зображає соціальний ідеал, якого в реальному житті не досягти. І поступово популярності набуває антиутопія. Чед Уолш у своїй праці "Від утопії до жаху" писав: "Становлення жанру антиутопії відбувається в умовах грандіозних соціальних експериментів XX століття, і саме цей жанр показав розплату раніше, ніж вона почалась"; "Чому

вицвіла утопічна картина? Мені на думку спадають дві причини. Перша – це невдача утопії, друга – її триумф".

«Найголовніше, чим переймається утопія, згідно з Нортропом Фрайем, це контроль над соціальними проблемами, до яких призводять певні соціальні непорозуміння, такі як злочини, бідність, повстання, війни, експлуатація, моральні дефекти. Якщо в інших працях людина ідеалізується як досконала істота або природа сприймається як творець усього ідеального, то утопія позбавлена таких ідеалізацій. Тут дещо інше вважається ідеальним або досконалим – порядок, організація і система. «Утопіст шукає вирішення колективних проблем колективним шляхом, тобто реорганізувавши суспільство і його інститути за допомогою освіти, законів і санкцій. Його головною метою є не щастя, ця особиста загадка кожного, а порядок, ця соціальна необхідність»¹⁴

В утопії людина для закону, а не навпаки. Закон – єдине, чому може довіряти людина в утопічному суспільстві.

«В епоху Відродження утопія тяжіла до опису досконалих суспільств, які нібито колись існували десь на землі. У XVII–XVIII ст. широкого поширення набули різні утопічні трактати і проекти соціальних і політичних реформ. Із середини XIX і у XX ст. утопія зверталася до проблем соціальних цінностей»¹⁵.

І де ж ця утопія? Гуглмэпс не розкажуть. Письменники не вказують, як правило, місце її знаходження, час її існування. Вона ж поза реальністю. Усе, що ми знаємо про розташування утопії, – це те, що вона дуже далеко, часто це острів. Н. Фрай так писав про утопію: «...утопію не варто читати лише як опис найбільш ідеального стану, навіть якщо автор сам у це вірить. Утопічна думка дуже уявна, з корінням у літературі, а літературна уява більше зосереджена на висвітленні можливостей, аніж досягненні самої мети».

Отже, що нам потрібно, щоб створити утопію?

1. Невдоволення тим світом і соціумом, частиною якого ми змушені бути.
2. Мати письменницький хист.
3. Визначити для себе поняття ідеального суспільства.
4. Вигадати державу (можна острівну державу).
5. Населити її людьми, для яких порядок, закон, суспільне благо – найважливіші принципи життя .
6. Для створення ефекту достовірності та правдивості можна розповідь вести від першої особи (наприклад, я мандрівниця, яка дивом врятувалася після кораблетрощі і мене хвилиною викинуло на незваний острів, а там...; якщо з футурологічним присмаком, то це може бути космічний корабель, запущений, скажімо, Ілоном Маском, який трохи збився зі шляху і опинився не там, де треба було землянам, але там, де треба було авторці утопії).

АЛЕ!!! Ще жодна утопія не відповіла і не відповість на одне важливе питання: чи буде людина щасливою в ідеальному суспільстві?

То буде чи ні? ☺

Утопія в англійській літературі

Англійські утопісти розмірковували над тим, як

- особисті чесноти кожного індивіда можуть стати благом для всього суспільства;
- досягти надзвичайних знань, які допоможуть створити ідеальне суспільство та зберегти його.

«Наріжною працею в дослідженні англійських утопій ранньомодерного періоду є монографія Дж. Девіса «Утопія і ідеальне суспільство. Дослідження англійського утопічного

писання 1516–1700» («Utopia and the Ideal Society. A Study on English Utopian Writing 1516–1700»). У цій книзі автор дає пояснення форми утопії, її значення загалом і висловлює власний погляд на питання еволюції утопічних ідей від початку XVI і до кінця XVII ст. на основі знакових утопічних творів, зокрема, таких авторів, як Томас Мор, Джеймс Гаррінгтон, Френсіс Бекон, Роберт Бартон.

Що ж стосується дослідження утопій XVIII ст., то тут важливою є праця Грегори Клейса «Утопії британського Просвітництва» («Utopias of the British Enlightenment»). У своїй книзі автор окреслює контекст XVIII ст. і зазначає його вплив на формування нових утопічних ідей та уявлень, зокрема, вказує на появу в утопіях доби Просвітництва критичних оглядів революційних подій XVII ст. Також Клейс розширює тематичну характеристику утопій. Якщо Девіс згадує в основному лише політичні, економічні чи соціальні ідеї, якими пронизані ранньомодерні утопії з побіжними згадками окремих елементів повсякденних практик, то Клейс наголос робить на утопічних тематиках, спрямованих на моральне вдосконалення, а також зазначає, що в утопіях вихваляється англійський деїзм, заперечуються містерії клерикалізму, засуджується рабство. Автор зазначає, що до кінця XVIII ст. утопії починають набувати відверто економічного підтексту, а політичний дискурс формується навколо таких понять, як незалежність та корупція. Ця книжка також є важливою з огляду на те, що вона є антологією окремих утопічних творів XVIII ст. Необхідно згадати й багатотомне видання англійських утопій від XVIII і до середини XIX ст. за редакцією цього ж дослідника, де зібрані всі відомі, але практично не досліджені утопії англійського Просвітництва. Не можна не згадати праці «Утопічна думка в західному світі» («Utopian Thought in the Western World») Френка Мануеля і «Просвітництво» («The Enlightenment») Ульриха Ім Хофа. Їхньою характерною особливістю є те, що вони або ж фокусуються на утопічній традиції XVI–XVII ст., або ж провадять дослідження утопічної думки XVIII ст., зокрема її економічного аспекту, безпосередньо за творами Даніеля Дефо та Джонатана Свіфта»¹⁶.

Великий пласт утопічної літератури з'явився наприкінці XVII та протягом XVIII ст. Чому? Подорожі та подорожні записки. Тодішні тревелблогери не мали камер, які би точно фіксували специфіку незвіданих країв, тому вони могли допридумати те, що, на їхню думку, мало би бути.

«Джерела, з яких утопічна думка XVIII ст. діставала своє живлення: 1) популярні й поширені описи мандрівок, які у формі утопій досягали жанру описів мандрівки на Місяць; 2) розповіді моряків про їхні пригоди й описи відвіданих ними земель, проекти колоніальних володінь, соціальний лад яких не завжди був схожий на той, що у Британії; 3) зростання значущості науки та техніки, особливо напередодні науково-технічної революції кінця XVIII ст. Звідси і наголос на ідеї прогресу, який можна атрибуувати як науковим відкриттям, так і підвищеній увазі до знань і навчання як засобу морального вдосконалення; 4) відчуття всепроникної бідності, яке намагалися замінити на кращу економічну організацію та аграрну продуктивність. Переконавання, що комерційне зростання призвело до таких недоліків суспільства, як корупція, жадова та релігійний скептицизм»¹⁷.

На думку Девіса, існує кілька видів покращення суспільства: ментальне покращення (втеча від соціальної реальності); покращення завдяки сатирі на те, що ти бачиш і в чому живеш; покращення як формування головної стратегії, мета якої - спровокувати зміни в житті суспільства.

Можеш пригадати які-небудь реальні зміни, що покращили життя суспільства?

¹⁶

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15927/Onofrijchuk_Utopia_as_the_imagining_of_deal_English_utopias_of_the_eighteenth.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁷

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15927/Onofrijchuk_Utopia_as_the_imagining_of_deal_English_utopias_of_the_eighteenth.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Утопія – це компроміс людини та суспільства, коли потреби, звички, бажання одного не створюють дискомфорту всім. Погоджуєшся?

«Загалом, ідучи за концепцією Карла Маннгейма, англійські утопії слід віднести до групи ліберальногуманістичних утопій, сенсом яких є боротьба між наявним інтелектуальним і пережитками теократичного світоглядом. Англійське благочестя, на думку Поля Рікера, послідовника теорії Маннгейма, змогло створити певний ідеал людяності, інтелектуального потенціалу, найдосконалішого знання, змогло підпорядкувати всі державні та суспільні процеси виключно владі розуму. З огляду на це Маннгейм зазначає, що до певної міри ця утопія «заперечує, і часом дуже наївно, реальні джерела влади у власності, грошах, насильстві та всіх видах нерозумових сил»¹⁸

Популярні британські утопії: «Мандрі Гулівера» Джонатана Свіфта (1726) «Робінзон Крузо» Даніеля Дефо (1719). «Океана» Джеймса Гаррінгтона (1656), «Тисячолітня зала» Сари Скотт (1762), анонімні «Подорож до Какогалінії» (1727) та «Загальна ідея коледжу у провінції Міранія з нарисом методу викладання Науки та Релігії в кількох класах» (1753).

Заповни, будь ласка, таблицю

Назва утопії	Автор, роки життя	Рік	Про що?
	Томас Мор		
	Джеймс Гаррінгтон		
	Даніель Дефо		
	Джонатан Свіфт		

	Сара Скотт		

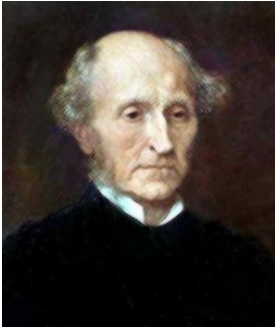
Антиутопія як жанр

«Антиутопічні настрої вчуваються уже в сатиричних творах Дж. Свіфта, Ф. Вольтера, С. Батлера, М. Салтикова-Щедрина, Г. Честертон і ін. Однак цілісні антиутопії з'являються тільки на початку двадцятого століття, коли на історичну арену виходять комунізм і націонал-соціалізм, виникають тоталітарні режими, стає реальною загроза нової світової війни. Популяризації жанру антиутопії в подальшому сприяло й загострення глобальних проблем. Типовими антиутопіями є романи Є. Замятіна «Ми», О. Гакслі «Цей прекрасний новий світ» і «Мавпа і сутність», Дж. Орвелла «Колгосп тварин» і «1984», А. Кестлера «Морок опівдні», Л. Мемфорд «Міф про машину», Р. Хейлбронера «Дослідження видів людства на майбутнє», М. Янга «Піднесення меритократії», В. Голдінга «Володар мух» та ін. До антиутопічних також зараховують романи попередження Дж. Лондона, К. Чапека, А. Франса, Р. Бредбері, де описуються небезпеки, які чатують на суспільство в майбутньому.

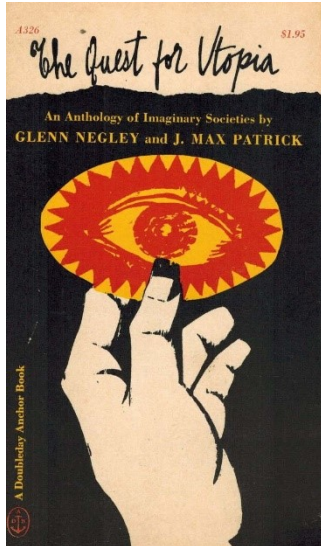
У дослідженні жанру антиутопії в зарубіжному літературознавстві знаковими були роботи, написані в 1950–1960-х рр. Це праці Дж. Вудкок «Негативні утопії» (G. Woodcock “Utopias in Negative”, 1956), Н. Браун «Життя проти смерті» (N. Brown “Life against Death”, 1959), Л. Мамфорд «Історія утопії» (L. Mumford “The Story of Utopias”, 1962), Ч. Волша «Від утопії до жаху» (Ch. Walsh “From Utopia to Nightmare”, 1962), М. Хіллегас «Майбутнє як жах» (M. Hillegass “Future as a Nightmare”, 1967). Серед робіт останніх десятиліть варто відзначити такі критичні роботи: «Дистопія: теорія і пугівник» і «Дистопійний поштовх в сучасній літературі» М. Букера (M. Booker “The Dystopian Impulse in Literature”, “Dystopian Literature: A Theory and Research Guide”, 1994), «Три обличчя утопії» Л. Сарджент, «Антиутопічна традиція» Ш. Майера (Stephan Meyer “Die anti-utopische Tradition”, 2001), «Темні світи. Дистопія на шляху в 21 століття» Е. Цайслера, “Dunkle Welten. Die Dystopie auf dem Weg ins 21. Jahrhundert” (2008), by Elena Zeißler.

Для позначення утопії зі знаком «мінус» польський вчений Е. Шацький наводить такі визначення: негативна утопія, антиутопія, дистопія, какотопія тощо. У німецькомовній критичній літературі оперують такими поняттями: «деволюціоністська утопія» (“Devolutionistische Utopie-Tuzinski”), «метопія» (“MätopieHuntemann”), «утопія жаху», «гротескна утопія» (“Schreckutopie” und “Groteskutopie-Borinski”), «какотопія» (“KakotopieBurgess”), «негативна утопія» (“Negative Utopie” (Broich)), «перевернута утопія», «утопія навпаки» (“Inverted Utopia” und “reverse Utopia” (Walsh)), «фальшива утопія» (“False Utopia” (Ross)), «песимістична утопія» (“Pessimistische Utopie” (Mauthe)), «до трутопія» (“Gegenutopie-Seeber”), «апотропоїчна утопія» (“Apotropäische Utopie” (Hönig)), «антитехнічна утопія» (“anti-technische Utopie” (Sühnel)), «чорна утопія» (“Schwarze Utopie” (Saage)), «антиутопія» (“Anti-Utopie”, “Antiutopie” (Meyer)), «дистопія» (“Dystopie” (Patrick)). У вітчизняному літературознавстві закріпилися терміни «негативна утопія», «антиутопія», в англійськомовних дослідженнях переважає термін «дистопія» (“dystopia”), в німецькомовних – «антиутопія» (“Anti-Utopie”) і «дистопія» (“Dystopie»)»¹⁹.

¹⁹ http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_3/16.pdf

Уперше слова «антиутопія», «антиутопіст» ужив англійський учений Джон Стюарт Мілль у 1868 році у парламентській промові, характеризує авторів полемічних і прогностичних творів.

А сам термін «антиутопія» як назву літературного жанру ввели Гленн Неглі і Макс Патрік у складеній ними антології утопій «У пошуках утопії» (“Quest for Utopia”, 1952).

Антиутопія може бути визначена як «ідейна течія, яка на протигагу утопії ставить під сумнів можливість досягнення соціальних ідеалів і встановлення справедливого суспільного устрою, а також виходить з переконання, що справедливий суспільний лад супроводжується катастрофічними наслідками»²⁰

Події антиутопій, як правило, відбуваються у майбутньому. Спочатку антиутопії були соціальними, а згодом з’являються сатиричні, психологічні, інтелектуально-іронічні. Антиутопія показує кризу суспільства внаслідок науково-технічного прогресу, впливів на природу, політичної кризи.

В утопіях головною є проблема «суспільство – людина», в антиутопіях проблема – «людина – суспільство». Суспільство, зображене в

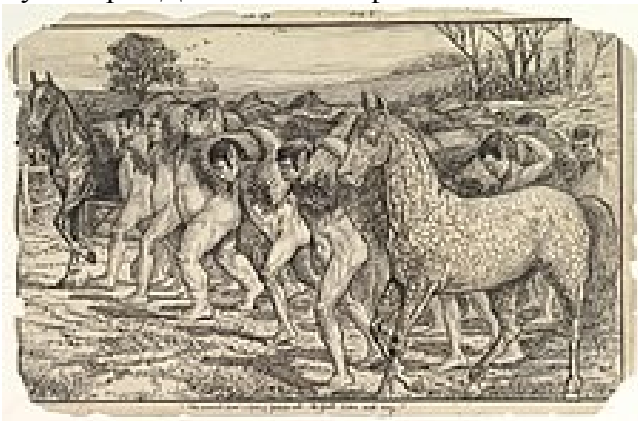
антиутопії, оголошує та позиціонує себе щасливим, але через одного чи кількох персонажів, які випадають із суспільної матриці, читач бачить, що щось із цим соціумом не так, що у ньому неможливо бути щасливим, що воно нівелює поняття людини як таке.

Риси антиутопії:

- змалювання суспільства або держави з описом їх політичної структури;
- події відбуваються в майбутньому;
- суспільство описується з позиції окремих мешканців, які не завжди вписуються у цей світ, у них може бути конфлікт з державою;
- нівелювання особистості;
- фактично немає описів родинного побуту;
- більшість мешканців живуть за певними шаблонами, немов запрограмовані.

Англійські антиутопії

Якщо говорити про британські антиутопії, то варто згадати четверту частину «Мандрів Гуллівера» Джонатана Свіфта.

²⁰ http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_3/16.pdf

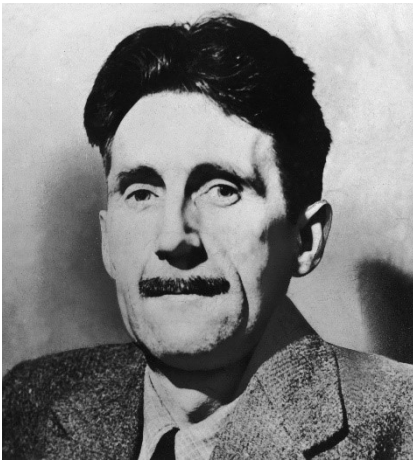
Випиши, будь ласка, 10 цікавих фактів про цього письменника.

Четверта подорож - мандрівка у країну розумних гуїнгімів і мавпоподібних егу. «З перших кроків Гуллівера в цьому світі автор акцентує читачьку увагу на ідилічній природі, яку не торкнулася рука людини. Ідея природності лежить в основі Просвітницької естетичної концепції, проте Дж. Свіфт не концентрує увагу на первісності природи цього місця, а одразу переносить площину тексту, зображуючи потворних істот, які першими зустрілися героєві на незнайомій землі. Сцена знайомства героя з новим світом побудована за принципом контрасту: з одного боку, брудні, гидкі невідомі науці тварини, що ледь не вбили Гуллівера, з іншого – конірятивники, що поводяться як розумні істоти. У країні двоногих потвор та дивних розумних коней автор детально описує побут її мешканців. Дж. Свіфт розгортає утопічну картину простого життя, без зайвої розкоші. Життя мудрих коней зачаровує Гуллівера: він із захватом описує не тільки побут, а й стосунки в соціумі, мораль та життєву філософію цих істот. Автор, як представник доби Просвітництва, дає власний погляд на здорове життя. Взагалі, тезис просвітителів «навчатись у природи» автор доводить до абсурду: те, що коні навчають людину мові – єдиній прерогативі Homo sapiens – повністю руйнує картину звичного реального світу та створює гротескний образ людини розумної»²¹.

Одними з аніпопулярніших антиутопій є «1984» та «Колгосп тварин» Дж. Орвелла, «хмарний атлас» Д. Мітчелла, «Який чудесний світ новий!» О. Гакслі, «Не відпускай мене» К. Ішігуро.

Дж. Орвелл (1903 – 1950) – псевдонім Еріка Артура Блера.

²¹ http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/7/part_1/7-1_2019.pdf#page=168

У романі «1984» описав сутність тоталітаризму та тоталітарного суспільства. Цей роман був заборонений у СРСР, а «The Times» у 2009-му назвав найважливішим за останні 60 років. Роман перекладений 62 мовами. Найвідоміша цитата з цього твору - «Старший брат пильнує за тобою!» Події відбуваються в Океанія, яка об'єднує декілька континентів, а окрім неї існують лише дві інші могутні держави - Остазія та Євразія. Править єдина партія, яку очолює Старший брат, якого ніхто не бачив, адже мешканці можуть почути тільки його голос. Поліція контролює все, навіть емоції. Роман розповідає історію Вінстона Сміта з Міністерства Правди і його деградацію під впливом тоталітарної держави, в якій він живе. Перша назва твору – «Остання людина Європи». Ще одна антиутопія Орвелла – «Колгосп тварин». У ній автор показує, як від революції та ідеї

рівності легко перейти до тоталітаризму та диктаторських режимів.

Олдос Гакслі (1894 – 1963).

У романі «Який чудесний світ новий!» автор задає питання: чи можливо жити в ідеальному світі? У його романі в кожній людині є своє чітке місце та своя незмінна роль. Люди вирощені у пробірках, їхня доля (каста) визначається ще до народження, а кожному, хто сумнівається, одразу ж пропонують сому - наркотик щастя. Суспільство живе немов злагоджений механізм, усі начебто щасливі, але що робити тим, хто не погоджується жити за планом?

Кадзуо Ішігуро (нар. 1954).

Британський письменник японського походження, лауреат Нобелівської премії з літератури (2017 р.). У його суспільстві майбутнього спеціально для донорства органів вирощують людей-клонів. Геріня Кеті, клон, яка виросла в інтернаті, намагається жити спарвжнім життям і вибороти на нього право.

Девід Мітчелл (нар. 1969).

«Я завжди знав, що хочу бути письменником. Але до 1994 року, коли я приїхав в Японію, я не міг просто сісти і почати писати. Можливо, я б став письменником будь-де, але чи був би я тим самим письменником, якби останні шість років провів в Лондоні або Кейптауні, в шахті, або в цирку? Це моя відповідь самому собі». Роман складається з шести різних історій, що переплітаються між собою. В одній з частин книги Мітчелла йдеться про тоталітарне суспільство Ні-Со-Копрос. Його жителі поділяються на «чистокровних» людей та генетично модифікованих клонів-рабів.

Утопії та антиутопії у кінематографі

Виписати найголовніше зі статті Дмитра Стасюка «Жанр антиутопії в західноєвропейському та американському кінематографі 1926–1968 років. Витоки, формування, розвиток»

Опрацювати матеріал за цим кодом:

Поговоримо?

1. Чед Уолш у праці "Від утопії до жаху" писав: "Становлення жанру антиутопії відбувається в умовах грандіозних соціальних експериментів ХХ століття, і саме цей жанр показав розплату раніше, ніж вона почалась"; "Чому вицвіла утопічна картина? Мені на думку спадають дві причини. Перша – це невдача утопії, друга – її тріумф". У чому невдача і в чому тріумф?
2. Вкажіть спільні та відмінні риси утопії та антиутопії за допомогою діаграми Венна
3. Вважають, що розквіт антиутопії припадає на ХХ століття. Чому?
4. Чи можливе існування ідеального суспільства?

Лекція 3 Британська фантастика та фентезі

Говоритимемо про...

1. Фантастику та наукову фантастику.
2. Англійських письменників-фантастів.
3. Фентезі. До проблеми жанру.
4. Англійське фентезі.

Прочитай, будь ласка:

Варто прочитати

Дж. Р. Р. Толкієн «Про чарівні казки»

Коротко про головне

У творах фентезі дія відбувається у вигаданому світі, де дива та чарівне є беззаперечною реальністю. Витоки фентезі можна пошукати у міфах та чарівній казці. Коли говорять про фантастику, то здебільшого мають на увазі наукову фантастику, в якій зображено те, що можливе у рамках сучасної або майбутньої науки.

Фантастика як жанр

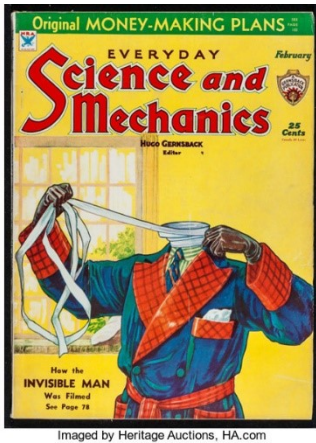

Випиши, будь ласка, жанри фантастичної літератури

Г. Гуревич у праці «Бесіди про наукову фантастику» пише: якщо фантастика – це література, де істотну роль грає незвичайне, неіснуюче, невідоме, вигадане, то у науковій фантастиці незвичайне створюється матеріальними силами – природою або людиною за допомогою науки і техніки. Історик Ф. Брюс переконаний, що предтечою наукової фантастики варто вважати всі оповідання про дивовижні відкриття і надзвичайні подорожі в часі і просторі, а також історії про дивні фізичні явища та утопічні фантазії. «Сам термін «науково-фантастичне» у вітчизняному дискурсі з 1914 року, коли його запропонував фізик, математик і астроном Яків Перельман, один із засновників жанру науково-популярної літератури.

На заході аналогічний термін «science fiction» (спершу у вигляді «scientifiction»), поєднавши слова «science» і «fiction») у 1923 році застосував уперше Х'юго Гернсбек, американський винахідник, письменник і видавець,

засновник першого в світі журналу наукової фантастики «Amazing Stories». У перше вжив він цей термін на сторінках власного журналу «Наука і винахід». Премія «Х'юго», щорічно присуджується на Всесвітньому конвенті любителів фантастики, названа саме на честь Х'юго Гернсбека. Втім, існує думка, що термін «science fiction» ще раніше було вжито англійським есеїстом В. Вілсоном у 1851 році.

В українській літературі цей підвид фантастичної літератури виник наприкінці XIX – початку XX століття. Засновниками науково-фантастичного жанру в Україні можна вважати В. Винниченка та Ю. Смолича. Сучасними представниками цього жанру є О. Зорич, Г. Л. Олді, В. Єшкілев, Г. Пагутяк, В. Пузій та інші.

Прояви наукової фантастики знаходимо ще у народних легендах, казках («Летючий корабель»), лицарських та готичних романах, творчості Ф. Рабле, Ф. Бекона, Дж. Свіфта, Вольтера, М. Шеллі, Е. А. По, однак більшість дослідників пов'язує її виникнення з творчістю Ж. Верна та Г. Дж. Веллса»²².

Ю. Ковалів у «Літературознавчій енциклопедії у 2 томах» так визначає наукову фантастику: «наукова фантастика (грец. Phantastike: здатність уявляти) – епічні твори, в яких висвітлюється науково-технічний потенціал, реалізується уявлення письменника про віддалене майбутнє цивілізації, роль кіберів, контакти з позаземними цивілізаціями тощо».

Х'юго Гернсбек радив фантастам писати твори, де 74% від літератури і 25% від науки. Він зазначав, що наукова фантастика існує для того, щоб у формі художньої розповіді передбачати прийдешні дива прогресу.

М. Галина зазначає, що наукова фантастика – це вид літератури, де сюжет розгортається навколо фантастичної, але все ж таки наукової ідеї. І. Єфремов писав, що наукова фантастика – це література логічних міркувань. Кобо Абе називає наукову фантастику літературою гіпотези. Р. Хайнлайн наукову фантастику визначає як реалістичне міркування про можливі майбутні події, засноване на адекватному знанні реального світу, минулого і сьогодення і повного розуміння природи і значення наукового методу. А. Осипов пише: наукова фантастика - це література образного вираження наукових, соціальних, естетичних гіпотез і гіпотетичної ситуації про минуле, сьогодення і майбутнє (стосовно різноманітних питань, які стосуються людини і суспільства), які можна логічно проектувати відповідно до явищ сучасності або сучасного світосприйняття, імовірних або допустимих в рамках мистецького експерименту, яким є твір.

Є. Ковтун запропонувала у терміні «наукова» фантастика змінити слово «наукова» на слово «раціональна», оскільки такий термін відображає особливість цього виду фантастичної літератури: раціоналістичність.

О. Стужук стверджує, що метажанр фантастики містить у собі «мегажанр (фантастичний жанр, наукова фантастика, фентезі), як площину реалізації модальності».

Катиш Т. пише про наукову фантастику так: «це жанр художньої літератури, що характеризується взаємозв'язком двох формально-змістовних планів: наукового і художнього, метою якого є художнє зображення вигаданого фантастичного світу як реально існуючого на підставі чотирьох ознак: фантастичності, науковості, орієнтації на сучасність і спрямованості у майбутнє».

«Жанрові особливості НФ, перш за все, полягають у а) частотному вживанні термінів-неологізмів разом з існуючими загальними і спеціальними термінами; б) використанні фантастичних імен, що виконують номінативну функцію, і значущих імен, що є не лише номінувальними, але й експресивно-оцінними; в) домінуванні мови наукового стилю із

²² [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Lits_2013_39\(2\)_68.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Lits_2013_39(2)_68.pdf)

художніми вкрапленнями; г) синтаксисі науково-технічного тексту з багатьма дієслівними зворотами та складнопідрядними реченнями з декількома підрядними»²³.

Англійські письменники-фантасти

Заповни, будь ласка, таблицю

Письменник	Роки життя	Назви творів	Риси творчості

²³ <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/view/226/229>

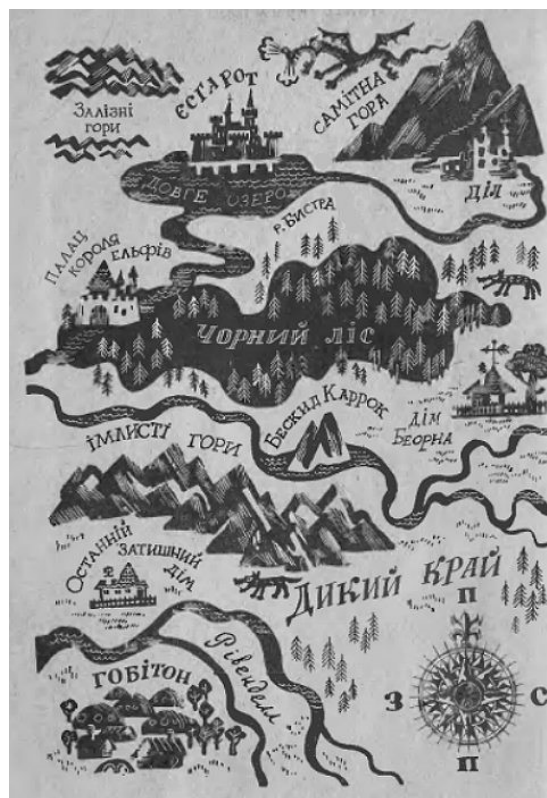
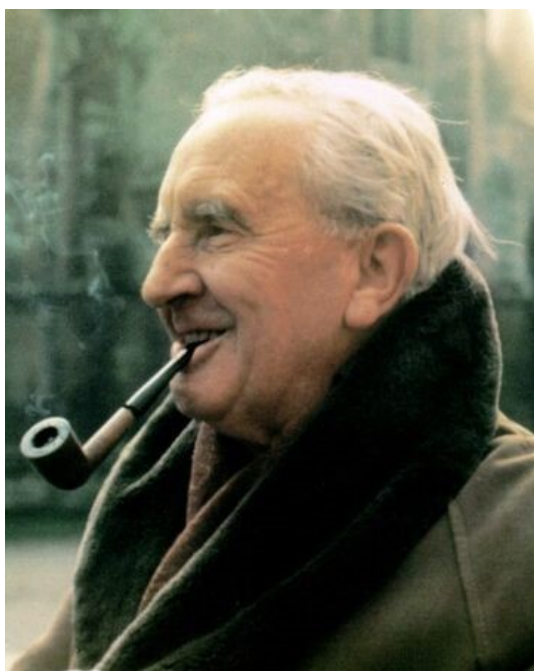
Фентезі. До проблеми жанру.

Витоки фентезі датують XVIII ст. Готика XVIII ст. розпалася на наукову фантастику, фентезі та літературу жахів. Джерельна база фентезі: фольклорні казки, епічні саги, середньовічні героїчні пісні, європейські лицарські романи.

«Найбільш широко фентезі можна визначити як літературний жанр, основним сюжетним та/або тематичним компонентом якого є магія, тобто втручання або вплив сил, що не піддаються раціональному поясненню, на відміну від наукової фантастики, де сюжет не повинен хоча б зовні суперечити сучасним науковим уявленням»²⁴.

«Зараз жанр фентезі розглядається як самостійний тип фантастичної літератури, в якому надзвичайні події не мотивуються зовсім – або їх мотивація винесена за межі тексту: автор апелює до стародавніх міфологічних (і ширше архетипних) структур, образів, категорій свідомості. У подібного роду творах читач зустрічається з надприродним і непізнаним, загадковим і жахливим, чарівним і дивним. Глибина проблематики для подібної літератури не важлива, достатньо, щоб ірреальний світ, в якому діє герой, був діаметрально протилежним. Для створення (і романтизації) у вигаданому всесвіті письменники найчастіше використовують реалії європейського Середньовіччя, але в принципі не нехтуючи нічим – до раціонально-фантастичних гіпотез про множинність світів і паралельних просторів. Д. Володихін, твори даного роду, щоб відрізнити від широкого розуміння терміна називає героїчним фентезі або фентезі меча і магії (чаклунства)»²⁵.

Термін «фентезі» походить від англійського *fantasy*. Цей термін до 1969 року застосовувався лише до дитячої літератури. Але 1950-ті роки та книги Дж.Р.Р.Толкіна усе змінили. Світ фентезі Толкіна став об'єктом переспівів та наслідувань, а самим фентезі зайнялися і літературознавці.

«Літературознавча енциклопедія» подає таке визначення: «фентезі – жанровий різновид фантастики, в якому використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії, лицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією, змальовуються віртуальні світи із середньовічними реаліями, нетехнічною психологією». Британський літературний критик Шейла Егоф вважає

²⁴ http://eprints.edu.edu.ua/3712/1/rodzinka_2018_2-124-126.pdf

²⁵ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_6_35.pdf

фентезі новітнім літературним жанром, а французька дослідниця Анн Свінфен – інтерпретацією реального світу.

Польський письменник-фантаст А. Сапковський у праці «Піруг або нема золота в сірих горах» (1992 р.) говорить наступне: «Англосакси, які домінують у фентезі і які створили сам жанр, мають у своєму розпорядженні значно кращий матеріал: кельтську міфологію. Артуріанська легенда, ірландські саги і повір'я, бретонський чи валлійський Мабіногіон значно більшою мірою підходять як вихідний матеріал для фентезі, ніж інфантильна і примітивно сконструйована казка».

Дослідниця фентезі Ковтун О.М. виділяє фентезі:

- містично-філософське;
- метафоричне;
- “жахливе”, або “чорне”;
- героїчне або “Меча і магії”

Також розрізняють високе та низьке фентезі. У високому все відбувається у вигаданому світі, у низькому події відбуваються у нашій реальності. Фентезі може бути класичним та історичним. У класичному все відбувається у вигаданому далекому минулому чи у паралельній реальності, в історичному дія переноситься в реальне минуле.

Іноді виокремлюють science fantasy, в якому поєднується казково-міфологічна традиція та фантастика.

Фентезі може бути романтичним, гумористичним, сакральним, християнським...

«Героїчне фентезі – герої таких книжок у світовій літературі – фізично розвинені варвари двометрового зросту, що надають перевагу великій дворучній зброї, вони рідко вмінють читати. Подорожуючи світом поодиночі, герої таких творів на деякий час підбирають яких-небудь екзотичних супутників. Винищують різну погань методом грубої сили, протистоять дрібним темним володарям, рятують красунь, добувають коштовні артефакти. Окремі герої, як правило, не зображуються носіями добра і благородства. У цьому жанрі поширена форма повісті та короткої розповіді, оскільки проблеми героя, зазвичай, локальні;

високе (епічне) фентезі веде розповідь у серйозному тоні, в основному описуючи боротьбу з надприродними силами зла. Підвид характеризується наявністю фантастичних рас (ельфи, гноми, гобліни), концепції магії, докладними картами місць дії, що загрожують пророцтвами. Події таких творів зачіпають весь описуваний фантастичний світ, де відбуваються масштабні війни, а завданням героїв є порятунок світу або, як мінімум, значної його частини. Автори високого фентезі обов'язково мають проробити дрібні деталі фантастичного світу, в якому відбуваються події історії;

ігрове фентезі своєю появою має завдячувати рольовим іграм. Зазвичай книжки цього підвиду схожі на опис подій, що відбулися у грі, – група героїв подорожує світом, підкоряючись рольовим правилам (наприклад, у накладенні заклинань). Ігрове фентезі може мати будь-які ознаки інших підвидів, але головною особливістю є концентрація уваги на проблемі групи героїв; історичне фентезі тісно пов'язане з альтернативною історією. Дія звичайно відбувається в минулому, на тлі відомих історичних місць, подій або епох, але з додаванням таких елементів фентезі, як магія або міфологічні істоти;

гумористичне фентезі – зрозуміло, що книжки цього виду в основному гумористичні за змістом і тональністю. У них часто висміюються штампи (сліпе наслідування загальноновизнаного зразка) фентезі, пародіюються відомі здобутки;

пародія на фентезі – вид гумористичного фентезі, основною особливістю якого є навмисне повторення характерних рис іншого, зазвичай широко відомого, твору або групи творів, причому у формі, розрахованій на створення комічного ефекту;

темне фентезі знаходиться на межі між готикою і фентезі, відмітною рисою якого є те, що зло вже виявляється при владі. Сама ж дія відбувається у фантастичному світі, що нагадує Середньовіччя;

ліричне фентезі відтворює суб'єктивне особисте почуття або настрої автора; дитяче фентезі засноване для дитячої аудиторії; дії в міському фентезі відбуваються в межах сучасних

міст; технофентезі – жанр фантастики, піджанр фентезі, що описує світ, у якому пліч-о-пліч співіснують технологія і магія»²⁶.

О. Яковенко виділяє такі особливості фентезі як жанру: 1) належність творів фентезі до можливих світів; 2) наявність середньовічного антуражу; 3) високий ступінь фантастичного; 4) ненауковість, ірраціональність, наявність магії.

Прочитай, будь ласка, випиши головне

Англійське фентезі

Заповни, будь ласка, таблицю

Письменник	Роки життя	Назви творів	Риси творчості

²⁶ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ulvzsh_2014_5_12.pdf

Поговоримо?

- 1. У лекції було кілька визначень наукової фантастики. Яке з них, на твою думку, найкраще?***
- 2. Що спільного між цими визначеннями?***
- 3. Міф називають джерелом фантастики. Погоджуєшся?***
- 4. Що це за сакральна фантастика?***
- 5. Що спільного між чарівною казкою та фентезі?***

Лекція 4

Інтелектуальний роман та роман виховання у британській літературі

Говоритимемо про...

1. Інтелектуальний роман: виникнення та розвиток.
2. Англійський інтелектуальний роман.
3. Роман виховання у літературі.
4. Англійський роман виховання.

Варто почитати

Ганошенко Ю. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІСТЬ В РОМАНІ VS ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОМАН: ДО ПРОБЛЕМИ ДИФІНІЦІЮВАННЯ ЖАНРУ

Зарва В. СТАНОВЛЕННЯ, ЕВОЛЮЦІЯ Й ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ВИХОВАННЯ

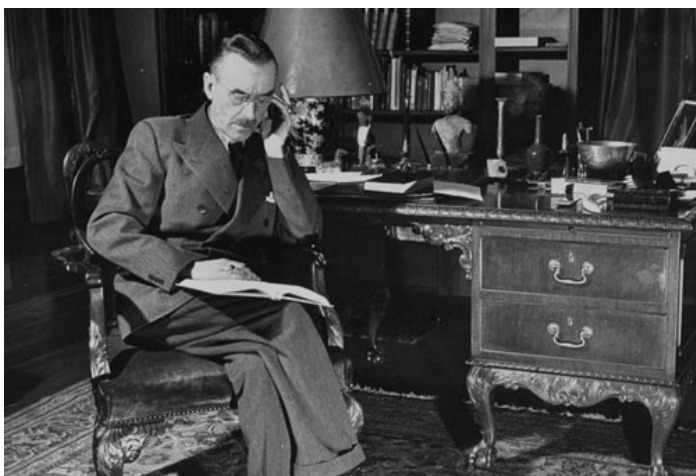
Коротко про головне

«Інтелектуалізм у художній прозі можна трактувати по-різному: в аспекті ускладненого структурування форми творів, у творенні параболічних жанроформ (здебільшого з дидактично-повчальним змістом), а також під кутом художньо-стильового прийому, коли автори насичують свою оповідь духовними конфліктами освічених людей, людей високої культури мислення та поведінки, особистостей і чітко скристалізованим баченням світу крізь призму своїх ідей і надбаних знань»²⁷.

Малколм Бредбері: «... роман із його усвідомленням труднощів звертався до важкої доби. Однак багато письменників відчували, що вони тепер ближчі до німоти: якщо початок війни підвів багатьох впритул до пасивного мовчання, то її кінець, схоже, лише продовжив це мовчання у нескінченність. «Ми приходимо після, - казав Джордж Стайнер у своїй книзі «Мова й мовчання» (1967), - у цьому суть нашого становища. Після безпереченної руйнації людських цінностей і сподівань політичними звірствами нашого часу». «Поезія неможлива після Освенціма», - застерігав Теодор Адорно, свідомий того, що естетизація життя може породити зло в історії. «Нема чого малювати і немає чим малювати», - казав Семюел Беккет, ключова постать у літературі після модернізму, Жоржу Дютуї в кінці 1940-х років. Коли почало нарешті з'являтися повоєнне мистецтво, а воно почало з'являтися, то воно часто виявляло, що мова, форма та літературний гуманізм не годяться для того, щоб упоратися зі скоєним жахами, породженими нігілізмом і безглуздістю».

Інтелектуальний роман: виникнення та розвиток

Термін «інтелектуальний роман» вперше запропонував Томас Манн, німецький письменник, лауреат Нобелівської премії, у 1924 р.

Випиши, будь ласка, 10 цікавих фактів про цього письменника.

²⁷ http://old.philology.lnu.edu.ua/vydannia/Ivan_Franko_zbirnyk_2010_t02/75Yurii_Horblyanskyi.pdf

«Інтелектуалізм в літературі – комплекс формально-змістових характеристик художнього твору або літературної течії, центральним семантичним ядром яких є зосередження автора не на подієво-сюжетних колізіях і зображенні психологічночуттєвого боку особистості, а її інтелектуального життя, його динаміки й сутнісних особливостей. Таким чином, предметом зображення стає інтелектуальний дискурс епохи через конкретно-образні і персоніфіковані його вияви»²⁸.

«Процес інтелектуалізації літератури розпочався внаслідок взаємодії філософії та літератури, посилення концептуального начала в образному мисленні (Б. Шоу, Т. Манн, А. Франс, Г. Уеллс та ін.) і найчастіше виявляється у формі висловлювання ідей у художньому твору. В інтелектуальній прозі (зокрема, у філософському романі), на думку литовського літературознавця В. Бікульчюса, спостерігаємо “випробування ідеї чи ідей”, і персонажі як носії певних концепцій часто перетворюються на маріонеток, що рухаються разом із ідеєю, ілюструючи її, стають персонажами-персоніфікаціями певної системи поглядів або окремої тези. Через те, продовжує вчений, сюжет такого художнього твору позначений певною схематичністю, заданістю, іноді надмірною “ілюстративністю”»²⁹.

Перша хвиля інтелектуалізації літератури – епоха Просвітництва. Твори тієї доби відзначалися насиченням текстів даними науки, полемічним характером (“Черниця” Д. Дідро, “Нова Елоїза” Руссо, “Кандід” Вольтера).

Друга хвиля – модернізм, «який об’єктивував і експлікував не лише мотиваційно-функціональний бік інтелекту, але й його самодостатність як парадигми художнього буття персонажа, як типу нарративу, як способу побудови конфлікту і як типу рецепції тексту»³⁰.

²⁸ http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_5_36.pdf

²⁹ http://old.philology.lnu.edu.ua/vydannia/Ivan_Franko_zbirnyk_2010_t02/75Yurii_Horblyanskyi.pdf

³⁰ http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_5_36.pdf

«Виникнення психоаналізу, розвиток нових типів раціональності зумовили створення принципово нового персонажа – інтелектуала, схильного до рефлексії та саморефлексії, закоріненої в усвідомленості слабкості розуму, у розриві несвідомого та свідомого. З'являються нові жанрові різновиди – інтелектуальна драма, драма ідей, інтелектуальний роман тощо»³¹. А виразною рисою модерного типу літератури стає інтелектуалізація письма.

Інтелектуальний роман першої половини ХХ ст. втілює традиційні жанрові ознаки роману і особливі риси свого різновиду. «Серед традиційних рис більшість дослідників виділяє особливу структурну пластичність і постійну здатність до трансформації. Саме синтетичність жанрової структури визначає внутрішню типологію інтелектуального роману і значною мірою посилюється природою модерністської творчості загалом»³².

Інтелектуальний роман синтезував структурно-семантичні ознаки

- інтелектуальної драми,
- філософського роману,
- роману ідеологічного формування героя (характерний для ХVIII ст.) зі здобутками соціально-психологічного роману ХІХ ст.

Є. Мелетинський пише: «Конкретна стихія особистого життя може фігурувати тільки як одна з філософських тем і як формальна, умовна романна оболонка». Як ти це розумієш?

Як вказує Н. Колощук, «у інтелектуальному романі важлива передусім природа конфлікту – це конфлікт ідей, світоглядних філософських та етичних позицій, виражена через протистояння героїв, образну композицію, виявлення авторської точки зору в нарації тощо».

В. Днєпров говорить про те, що в інтелектуальному романі письменник «характеризує людину через повноту того, що вона думає, а також через те, яким чином вона це думає, через особисту манеру мислити і виражати думки, через властивий даній особі світ асоціацій, через інтелектуальний темперамент, пафос впевненості, тонку іронію або скепсис, через якість чи ухильну невизначеність висновків і навіть через граматичну будову мовлення».

Т. Манн про цей жанр: «Роман я завжди розглядав як симфонію, як твір контрапунктний, як сплетіння мотивів, в якому роль мотивів відіграють ідеї».

³¹ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_5_36.pdf

³² http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_5_36.pdf

Для інтелектуального роману властиві такі шари оповіді: 1. Сподіваного, який є задоволенням жанрового очікування читача (любовна парадигма, традиційні “романні риси”) – сюжетно-подієвий вимір значень. 2. Суб'єктивного, що є відображенням психологічного буття окремого індивіда перш за все на персонажному рівні (сфера інстинктів, потреб, потягів, прагнень, сфера мети) – психологічний сюжет. 3. Субстанціонального, в якому втілено певні домінанти доби (рівень ідеології, стереотипності гендерних і соціальних ролей, сфера імперативу та ієрархії), в них загальне (“океанічне” ціле) є формотворчим для окремого (одиниці) – універсальний метасюжет. 4. Синтетичного (шар взаємодії попередніх трьох)³³.

Англійський інтелектуальний роман

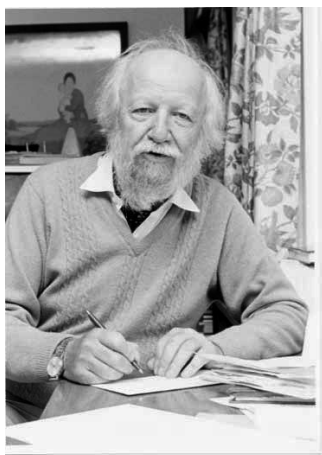
Інтелектуальний роман/філософський роман складає одну з впливових течій у повоєнній літературі Великобританії.

Ознакою британського інтелектуального роману вважають присутність у ньому потужної моральної домінанти. Завжди важливий моральний урок, який можна винести з ідейного диспуту у художньому творі. Як казав Лайонел Триллінг, час вимагав «морального реалізму».

Однією з найвидатніших романісток повоєнної Британії стала Айріс Мердок (1919-1999), яка була до того ж професійною філософінею. Авторка 27 романів і низки філософсько-теоретичних творів: «Під сіткою» (1954), «Замок на піску», «Дика троянда» (1962), «Єдиноріг» (1963), «Італійка» (1964), «Сон Бруно», «Чорний принц» (1973), «Учень філософа» (1983), «Послання планеті» (1989), «Зелений лицар» (1993).

Ще один відомий автор, Нобелівський лауреат (1983), лауреат Букерівської премії (1980) - Вільям Голдінг.

«1939 року працював викладачем англійської мови та філософії у школі єпископа Вордсворта, у Солсбері. У період з 1940 по 1945 служив у лавах військово-морського флоту

³³ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2015_5_36.pdf

Великобританії на ракетноносці «Галатея». Брав участь у Нормандській десантній операції. Після війни повернувся до викладання у Солсбері. Перший його роман «Повелитель мух» опублікований в 1954 році. У 1955 році Голдінга обрали до Королівської літературної спілки. У 1961 він залишив викладання задля літературної діяльності. У 1988 році був посвячений у лицарі. Пізніші романи Вільяма Голдінга: «Нащадки» 1955, «Злодюжка Мартін» 1956, «Вільне падіння» 1959, «Шпиль» 1964, «Піраміда» 1967, «Бог Скорпіон» 1971, «Видима п'ятьма» 1979, «Паперові люди» 1984, «Обряд ініціації» 1980, «Тісне сусідство» 1987, «Вогонь внизу» 1989, «Роздвоєний язик» 1996. 1980 року Вільям Голдінг нагороджений Букерівською премією за роман «Обряд ініціації». 1983 року нагороджений Нобелівською премією з літератури «За романи, які завдяки проникливості реалістичного наративного мистецтва, різноманіттю й універсальності міфу, змальовують умови людського існування в сучасному світі»³⁴.

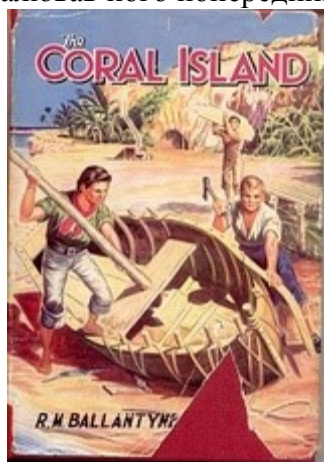
Писав: «Страх не може зробити вам більше шкоди, ніж мрія»; «Нам потрібно більше людяності, більше турботи, більше любові. Існують ті, хто вірить, що їх здатна породити політична система; інші очікують, що любов породить систему. Особисто я вірю, що правда майбутнього знаходиться десь посередині, а ми повинні поводитися по-людськи і трохи гуманно, спотикаючись, необдуманно щедро та галантно, нерозсудливо та дріб'язково мудро, поки не побачимо, якою абсурдною дурницею є гвалтування нашої планети».

«Володар мух» (1954) – перший роман автора.

Цей роман називають притчею, антутопією, сучасним похмурым варіантом робінзонади. Погоджуєшся?

У 1858 році побачила світ книжка для дітей «Кораловий острів» Р.М.Баллантайна, в якій англійські школярі опинилися на безлюдному острові (1858). Голдінг не погоджувався з ідилією, яку змалював його попередник і запропонував свій варіант розгортання подій.

У романі виховання «Кораловий острів» розповідь ведеться про трьох юних англійців – Ральфа Ровера - 15 років (саме він розповідає про пригоди), Джека (18 років) та Пітера (14 років). Після кораблетрощі вони опиняються на безлюдному острові і живуть там фактично ідеальним життям. Врешті, повертаються до цивілізації, доросліші та мудріші. Цей роман надихнув Р. Л. Стівенсона на розробку у своїх творах теми морських пригод. Інтелектуальний роман «Володар мух» первісно був задуманий як іронічний коментар до «Коралового острова».

³⁴ <https://babylonlib.com/person/7?page=2>

Заповни, будь ласка, таблицю:

Твір Голдінга	Рік	Про що

Роман виховання у літературі

Термін «роман виховання» запровадив Карл Моргенштерн, та популяризував у своїх працях Вільгельм Дільтей. Першим романом виховання прийнято вважати «Роки навчання Вільгельма Мейстера» Йоганна Вольфганга Гете.

«Становлення нового філософського погляду на людину і природу відкрило нові перспективи у сфері виховання та освіти, викликало дискусії. Емпірична теорія пізнання принесла справжні зміни в педагогіку, і просвітники скористалися цим. Завоюванням епохи Просвітництва стало і “відкриття дитинства, а точніше – його переоцінка на основі сенсуалізму і

наукової психології”. Дитина перетворилася на об’єкт особливої турботи як матеріальної, так і моральної. Завдяки творам Ж.-Ж. Руссо, Е. Б. Кондільяка та іншим ученим, які з різних позицій готували цей ідейний переворот, Просвітництво немовби знову відкрило в дитині чистоту, життєву енергію»³⁵. К.-А. Гельвецій, наприклад, відстоював думку, що моральна культура людей формується в процесі виховання, ідеї як зміст свідомості обумовлені суспільством, а розум формується вихованням, яке разом із зовнішніми обставинами здатні змінити людину.

Жанр роману виховання виник у німецькій літературі в другій половині XVIII ст. в епоху Просвітництва.

«Уперше термін “Bildungsroman або Erziehungsroman” використав у 1774 р. Ф. Бланкенбург, визначивши його як тип роману з домінуванням виховання і формуванням характеру героя. З часом цей термін Ф. Бланкенбурга одержав визнання. Поняття “роман виховання” запровадив до літературознавчого обігу німецький філософ Вільгельм Дільтей (1883–1911), який “перший осмислив роман виховання як історичний жанр, що знайшов своє найкраще втілення у “Вільгельмі Мейстері” Гете...”. До речі, деякі дослідники розмежовують поняття “Bildungsroman” (роман виховання), “Erziehungsroman” (виховний роман) і “Entwicklungsroman” – роман розвитку, інші вважають несуттєвими різницю між ними. У російському літературознавстві термін “Bildungsroman” перекладався і як “роман виховання”, і як “виховний роман”»³⁶.

Першим зразком жанрової форми виховного роману є “Історія Агатона” К. Віланда (1766)

О. І. Жеребін зазначає, що “Історія Агатона” “відтворює той етап розвитку німецької ідеології, коли раціоналістична конструкція ще не спростовується, але вже стає проблемою і потребує підтримки з позиції емпіризму”.

У центрі твору – процес становлення особистості. Агатона. Автор впевнений, що справедливості можна досягти через морально-духовне самовдосконалення людини.

У Німеччині роман виховання представлений такими творами: “Історія життя Тобіаса Кнаута” (1776) І. Вецеля, “Мандри Франца Штернбальда” (1798) Л. Тіка, “Гіперіон, або Відлюдник в Греції” (1799) Й. Гельдерліна, дилогія “Роки навчання Вільгельма Мейстера” (1796) і “Роки подорожі Вільгельма Мейстера” (1829) Й. Гете, “Люцинда” (1799) Ф. Шлегеля, “Титан” (1800–1803) Жана-Поля Ріхтера, “Генріх фон Офтердінген” (1797–1800) Ф.

Новаліса, “Житейські переконання kota Мурра” (1819– 1821) Е. Т. А. Гофмана, “Зелений Генріх” (1855) Г. Келлера, “Бабине літо” (1857) Ф. Штіфтера, тощо.

Роман виховання активно функціонував і в ХХ ст. Зокрема, це твори “Чарівна гора” (1924), “Іосіф і його брати” (1933–1943) Т. Манна, “Гра в бісер” (1931–1942, надрук. 1943) Г. Гессе, “Чудодій” (1957) Е. Штрітматтера, “Зупинка в дорозі” (1977) Г. Канта, “Бляшаний барабан” (1959) Г. Грасса та ін.

Проте виокремлюють і антироман виховання. Так, Герхард Майер до цього типу відносить “Flegeljahre” Жан Поля та “Життєві переконання kota Мурра” Е. Т. А. Гофмана, романи “Stopfkuchen” В. Раабе, “Peter Michel” Ф. Хуха, “Jakob von Gunten” Р. Вальтера та ін³⁷.

Роман виховання визначає процес формування характеру героя і виховання особистості, що охоплює тривалий період часу – з дитинства і до фізичної та духовної зрілості. Традиційне завершення роману виховання – досягнення цілісності героєм та розуміння свого місця в житті.

³⁵ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nzbdpufn_2014_2_3

³⁶ http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nzbdpufn_2014_2_3

³⁷ Там само

Роман виховання часто може називатися ім'ям головного героя (“Вільгельм Майстер” Й. Гете, “Обломов” І. Гончарова, “Мадам Боварі” Г. Флобера та ін.) або родовим ім'ям (“Люборацькі” А. Свидницького, “Будденброки” Т. Манна, “Сага про Форсайтів” Д. Голсуорсі)³⁸.

Та й всі дії сконцетровані довкола головного героя життя та тих подій, які відіграли важливу роль у його становленні. Життя головного героя нелегке, сповнене випробувань, завдяки яким а мудрому наставнику він загартовується і стає цілісною людиною.

«У сюжетно-композиційній структурі роману виховання використовується метод інтроспективного зображення подій, допускається ретроспекція, принцип моноцентричної композиції тощо. Суттєвою характеристикою цього жанру вчені називають “біографічний час, який, на відміну від казкового та авантюрного, цілком адекватний реальному, але не завжди зіставлений з історичними віхами, вододілом у ньому служать покоління”, він превалює над історичним часом»³⁹. І. Влодавська стверджує, що “хронотоп роману виховання типологічно стійкий, підпорядковуючись головній організуючій ідеї учнівства у життя, реалізація якого можлива тільки у часовій та просторовій протяжності”.

Структура роману виховання може містити елементи інших жанрових різновидів роману: пригодницького, шахрайського, соціально-психологічного, філософського, сатиричного, подорожі.

Ю. Попов стверджує, що “ідея виховання є одним з провідних і формотворних моментів нового європейського роману взагалі”, а “характер героя набуває сюжетного значення”.

Н. Осіпова виділила чотири міфологеми в романі вихованні: ініціації (мотив випробувань), загубленого раю (мотив втрати ілюзій), блудного сина і пошуків чаши святого Граалю (мотив духовних пошуків і сумнівів).

М. Бахтін у праці “Роман виховання і його значення в історії реалізму» дослідив теоретичні основи роману виховання, його особливості, запропонував класифікацію роману виховання. Науковець стверджує, що роман виховання постав на основі синтезу роману подорожі, роману випробувань та біографічного. Він визначає такі різновиди роману виховання, як циклічний (від дитинства до старості персонажа), біографічний чи автобіографічний, дидактико-педагогічний, що має практичне спрямування, складний.

Е. Демченкова виділяла такі внутрішньожанрові підтипи роману виховання: циклічний – з поступовим відтворенням шляху героя з дитинства до старості з фіксацією всіх змін у характері й світогляді людини, пов'язаних зі зміною віку; типовий шлях, який повторюється, становлення людини від “юнацького ідеалізму і мрійливості до зрілої тверезості та практицизму”.

Д. Затонський виділяє залежно від еволюції особистості два типи: “роман кар'єри”, коли еволюція особистості є негативною, адже відбувається втрата моральних чеснот (“Червоне і чорне” Стендаля, “Втрачені ілюзії” О. Бальзака, “Ярмарок суєти” В. Теккерея, “Любий друг” Г. Мопассана, “Геній”, “Сестра Керрі” і “Американська трагедія” Т. Драйзера) та позитивна еволюція особистості (“Вільгельм майстер” Й. Гете, “Уверлі” В. Скотта, “Девід Копперфільд” і “Великі сподівання” Ч. Діккенса, “Пенденніс” Теккерея).

У романі виховання можуть бути такі типи героїв: “геній” (митець, учений), “маленька людина”, “середній герой”, “дивак”, “бунтар”, “конформіст” тощо.

Потрібно враховувати такі характеристики у романі виховання: концепція особистості, характер конфлікту роману, життєва програма героя. Варто також звертати увагу на світ речей у цих романах, інтер'єр, краєвиди, одяг, їжу і т.д.

Роман ініціації називають постмодерним варіантом роману виховання. Якщо у класичному романі виховання важливу роль відіграє наставник головного героя, то в романі ініціації яких наставників нема. Герої самі шукають відповіді на екзистенційні питання, шукають у свій спосіб, іноді дивний, іноді химерний, іноді страшний.

³⁸ Там само

³⁹ Там само

Англійський роман виховання

Завдяки англійському письменнику Л. Стерну (роман “Життя і думки Трістрама Шенді, джентльмена” (1760–1767) і “Сентиментальна подорож” (1768)) з’явився жанр “подорожі”, який у XVIII ст. широко поширився, а згодом його елементи були використані романом виховання: образ героя-мандрівника, розвиток сюжетної лінії ідейно-морального оновлення героя, важливий вплив ролі обставин і середовища у формуванні свідомості й характеру героя, вплив на персонажа пережитих варжень. Загалом, в англійській прозі Просвітництва були започатковані нові жанри – сімейноповутовий психологічний роман (С. Річардсон), “комічна епопея” (Г. Філдінг), сатиричний роман (Т. Смоллетт).

Батьком англійського просвітницького роману вважається Даніель Дефо, зокрема його роман «Робінзон Крузо» (1719).

Перші розробки теорії роману як жанру можна знайти у романі Г. Філдінга «Історія Тома Джонса, знайди» (1749). Він складається з двох частин – теоретичної авторської передмови та самої розповіді. До речі, герої роману, Том і Партридж, які мандрують дорогами Англії, нагадують Дона Кіхота і Санчо Пансу, що мандрували дорогами Іспанії.

Найвідомішим романістом XIX століття в англійській літературі є *Чарльз Діккенс* (1812-1870)

«Письменник вікторіанської епохи, який не тільки відобразив її у своїх творах проблеми англійського суспільства, а й намагався їх розв'язувати.

Його активна літературна й громадська діяльність сприяла ліквідації боргових тюрем, реформ у галузі освіти і судочинства, збільшенню кількості добродійних організацій. Його любов до бідних і скривджених була справжньою, а не фальшивою, для нього вони були такими ж повноправними членами суспільства, як і заможні, їм він дарував усю силу свого таланту, усю свою любов, відкривши їм поезію їхнього буденного життя.

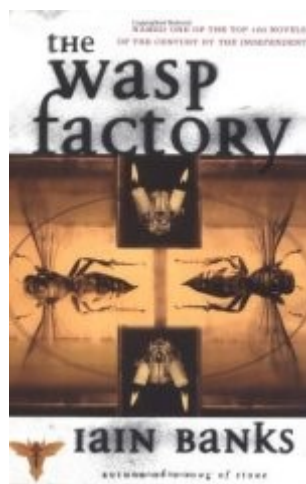
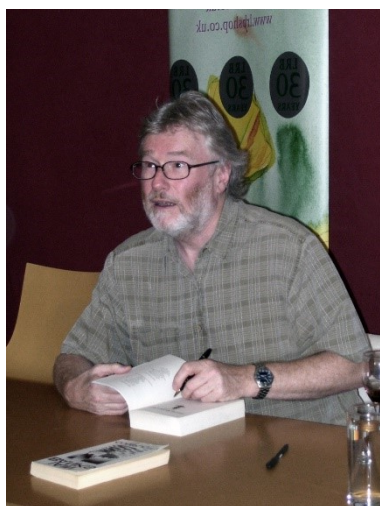
З 1832 року Чарльз працював у місцевій газетці, потім був співробітником часопису "Дзеркало парламенту", що належав його родичеві. Наприкінці 1833 року в журналі "Манслі

Мегезін" з'явилося перше оповідання "Обід на Поплар Вок". А вже у 1836 р. вийшли "Нариси Боза" у двох томах. "Посмертні записки Піквікського клубу" - твір, що зробив відомим Діккенса, але сучасному читачеві він видається незрозумілим. Справа у добі письменника, літературній ситуації. Величезний успіх записок змусив автора повірити у власні сили й він, не закінчивши цього твору, підписав договір на новий роман "Пригоди Олівера Твіста". Роман "Записки клубу" був закінчений у 1837р. Ім'я автора було відоме кожному англійцеві. Початок 50-х років - новий етап у творчості Діккенса. У 1850 році він розпочав роботу над "Історією Англії для дітей", що мала стати захоплюючою і романтичною. У цей період Діккенс активно працює в різних жанрах, проте перевагу віддає роману та його жанровим формам: історичний роман ("Повість про два міста" 1859), соціальний роман ("Крихітка Доррін" 1855-1857), соціально-авантюрний ("Великі сподівання" 1861), детективи ("Таємниця Едвіна Друда" 1870), роман-утопія ("Тяжкі часи" 1854)»⁴⁰.

Заповни, будь ласка, таблицю

Автор, роки життя	Роман	Рік виходу
	«Життя і думки Трістрама Шенді, джентльмена»	
	«Джейн Ейр»	
	«Девід Копперфілд»	
	«Великі сподівання»	
	«Портрет митця замолоду»	
	«Гаррі Поттер»	

«Осіна фабрика» Іена Бенкса – зразок сучасного роману ініціації. «Шотландський письменник, занесений в список п'ятдесяти найкращих авторів Великобританії. Творчість Іена Бенкса включає в себе досить різнобічні твори - він творив в жанрах утопії, наукової фантастики, а недавно вийшла збірка віршів автора. Всі книги, починаючи від дебютної «Осіна фабрика», досить неординарні і спірні - їх не назвеш легкими, тому вони викликають безліч як хвалебних, так і обурених коментарів. Купити книги Іена Бенкса варто всім, хто шукає в літературі їжу для

⁴⁰ <https://starylev.com.ua/old-lion/author/dikkens-charlz>

роздумів і здатний побачити, що ховається за фасадом із слів» Його називають Тарантіно в літературі.

«Він протестував проти війни з Іраком, підтримував незалежність Шотландії. Літературні критики і журналісти порівнювали його з Тарантіно, кажучи про заплутані авторські сюжети. У 2013 році у нього діагностували останню стадію раку, в зв'язку з чим він відійшов від публічної діяльності. Натомість подорожував, присвячував час рідним і навіть знову одружився з давньою подругою. Проте 9 червня 2013 роки хвороба перемогла письменника, і він помер. Літературний шлях письменника почався в 1984 році з виходу нашумілої книги «Осина фабрика», що розповідає про психа-батька, який ставив експерименти над дітьми. Твір викликав абсолютно полярні погляди: хтось її звеличував як застереження, хтось був обурений докладною манерою опису і «туалетною» відвертістю. У 1987 році Іен Бенкс написав «Згадай про флєбіт» - першу книгу із циклу «Культура», що включає 15 творів, останнє з яких датована 2010 роком. Культура - це розвинена цивілізація, що досягла неймовірно високого рівня. Її представники ведуть помірно гедоністичний спосіб життя, а сенсом існування вважають допомогу відстаючим расам. Книги цієї серії вважаються зразками утопії. Іен Бенкс є автором близько 30 романів, а також оповідань і повістей»⁴¹.

«Осину фабрику» називають класикою контркультурної літератури.

«“Осину фабрику” нерідко порівнюють з іншим визначним сучасним твором — “Країною припливів” Мітча Калліна. В обох романах головні герої з волі батьків перебувають у соціальній ізоляції, поєднаній із доволі ліберальним вихованням. Надлишок вільного часу та брак кола спілкування вони компенсують не тільки бурхливою фантазією, але і самостійним встановленням тих поведінкових рамок, які мусили би затвердити для них старші родичі. Проте якщо Каллінівська Желіза-Роуз після смерті тата контактує лише з химерною сусідською родиною, а решту часу цілком безневинно спілкується сама з собою чи з ляльковими головами, то Френк, якраз переживаючи кризу підліткового віку, має певну свободу вибору і не цурається її, ранжуючи для себе корисність людського оточення і за потреби вдаючи неабияке ним зацікавлення»⁴².

Головний персонаж – підліток Френк Колдгейм, від імені якого ведеться розповідь. Усе його життя пронизує ритуальність як принцип. І саме вона визначає його поведінку та пояснює вчинки. Ритуальність можна розглядати з трьох точок зору: соціальної, психологічної та магічної. Із соціальної точки зору ритуальність супроводжує переходи від одного до іншого статусу (від дитини до підлітка, від підлітка до дорослого). Ритуалами ми також називаємо наші звички щось робити регулярно і не порошуючи порядку (ритуал накривання на стіл чи ритуал підготовки до сну). Так, життя Френка має чіткий розпорядок і чітко прописані дії.

«Вбивства стають для Френка необхідною умовою дорослішання і мають конкретну мету, яку важко зрозуміти з точки зору моралі, але для хлопця, чий кодекс поведінки сформований самотністю та мовчазним потуранням батька, мораль має значення лише у власній тракторці. Після загибелі двох братів вбивство маленької сестрички Есмеральди стає останнім, але обов'язковим з однієї-єдиної химерно логічної причини: підтримання рівноваги. Двоє померлих були чоловіками, отже, Френк мусить принести в жертву будь-яку жінку, так само як човгнувши однією ногою об тротуар, він чомусь мусить човгнути й іншою. “Мені вкотре спало на думку, - каже Френк, свідомо компенсуючи свою статеву деформацію вкрай сексистськими поглядами, - що саме для цього чоловіки й створені. Кожна стаття має свій талант; жінки вміють народжувати, а чоловіки - убивати. Ми - а я вважаю себе гідним пошани чоловіком - сильна стаття. Ми навалюємося, прориваємося, проштовхуємося й беремо своє”. Так Френкова невизнана трагедія починає розкриватися на іншому, глибшому рівні - психологічному»⁴³.

Ритуал у романі «Осина фабрика» можна розглядати і як форму невротичної поведінки, це особлива форма саморегуляції, що має на меті розв'язання внутрішнього конфлікту. «Френк Колдгейм, безумовно, добре раціоналізує свої дії та може їх пояснити (хоча ця привілеція доступна тільки читачеві, безумовно, перед жодним персонажем твору хлопець звітувати б не став). Але глибинна їхня першопричина, усвідомлювана хлопцем тільки частково, криється у тій

⁴¹ https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/Ijen_Bjenks_1/

⁴² <https://khatacomb.com/ua/wasp-factory-rituals/>

⁴³ Там само

самій “неповноцінності”, прагненні компенсувати кастровану в ранньому дитинстві чоловічу силу. Знову ж таки, не можна не помітити, наскільки Френк, підкреслюючи конфліктну природу своїх стосунків із батьком, успадковує його неврози: просто якщо батько виставляє свої примхи, на кшталт щорічного надсилання видавцям одного й того ж рукопису, у напівіронічному ключі, то Френк до власних ритуалів ставиться цілком серйозно, намагаючись осмислити та пояснити їхнє значення самому собі, виступаючи у судженні про їхню правомірність одночасно адвокатом і прокурором — і одночасно робить серйозний крок до свідомого магічного світосприйняття»⁴⁴.

Ритуал у магичному аспекті – головна форма церемоніальної магичної практики, яка допомагає зі світу профанного перейти у світ сакрального. «Найпростішою формою сакралізації для Френка є найменування особистих речей: у нього є лопата Міцний Удар, рогатка Чорний Винищувач, Бойовий Ранець тощо. Річ, яка отримує ім'я, вивищується зі світу буденного у світ магічного, вирізняється з ряду аналогічних речей і тим самим отримує особливі, тільки їй притаманні властивості. Найменування, як і будь-яке важливе для Френка дійство, відбувається через ситуативні ритуальні дії — у книзі ми бачимо їх на прикладі нової рогатки; крім того, нове ім'я повинне бути таємним та відомим лише господареві, інакше річ втратить свої сили»⁴⁵.

Вершиною ритуальних експериментів Френка є Осина Фабрика. Як пояснює її сутність сам герой, “усі наші дії — це елементи системи, на роботу якої ми маємо принаймні частковий вплив. Сильні особистості вибудовують власні системи, які своєю чергою впливають на системи інших, а слабкі пересуваються заздалегідь прокладеними для них маршрутами. ... Осина Фабрика — також елемент системи, адже вона пов'язана з життям і — навіть міцніше — зі смертю. Вона здатна відповідати на запитання, оскільки кожне питання — це початок пошуку кінця, а Фабрика і є втіленням Кінця, ба більше — самої смерті”.

Реконструкція від Тесси Фармер, <http://www.tessafarmer.com>

«Фабрика являє собою великий циферблат із прибудованими до нього пастками для ос. Комаха, яку Френк випускає на нього, обирає один із дванадцяти отворів, кожен з яких веде до іншої — хоча й у будь-якому разі неминучої — смерті: вона розрізається бритвою, тоне у кислоті чи в сечі, спопеляється струмом, залізає в дуло пневматичної рушниці й так далі, і саме обраний осою шлях до загибелі є символічною відповіддю на поставлене власником питання. Оскільки цей спосіб передбачення є дуже потужним, то й підготовка до нього щоразу доволі серйозна: Френк налаштовує й перевіряє всі пастки, ставить банку з приреченою комахою на тутешній олтар (значно серйозніший, ніж у бункері, оскільки тут зберігаються фотографії родичів і трофеї, в тому числі спогади про вбитих самим Френком дітей) і урочисто проголошує таємну та відверту промову, в якій розкриває всю правду про себе, свої вчинки та майбутні задуми»⁴⁶.

Френкові доводиться пережити розкриття жадливиx таємниць про батька й про себе, примирення з божевільним братом, фізичне і метафоричне знищення всього, з чим пов'язане його дитинство, а також переосмислити власне місце у світі, а тако поступово він розуміє, що реальне життя не таке схематичне і передбачуване, як його колишній дитячий простір. Він дорослішає.

⁴⁴ Там само

⁴⁵ Там само

⁴⁶ Там само

Поговоримо?

1. Чи можна роман «Повелитель мух» вважати романом виховання?
2. Які ознаки інтелектуального роману?
3. У чому різниця між інтелектуальним романом та інтелектуалізмом в літературі?
4. Роман Ієна Бенкса – це класичний роман виховання?
5. Роман «Осина фабрика» називають романом-ініціацією. Чому?
6. Чи можна «Гаррі Поттера» назвати романом виховання? Чому?

Лекція 5

Нобелівський контекст англійської літератури

Говоритимемо про...

1. Історію виникнення Нобелівської премії.
2. Нобелівську премію з літератури.
3. Українське літературне питання та Нобелівська премія.
4. Нобелівських лавреатів британської літератури.

Варто почитати

Стус і Нобель. Демістифікація міфу. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/12/10/8404/>

Кирилов С. Нобелівським преміям – 100 років! *День*. 2001. №34.

Красюк В. Вони пишуть вічним пером — [Текст]: усний журнал, присвячений письменницям-лауреаткам Нобелівської премії. *Зарубіжна література*. 2012. № 23. С. 29-40.

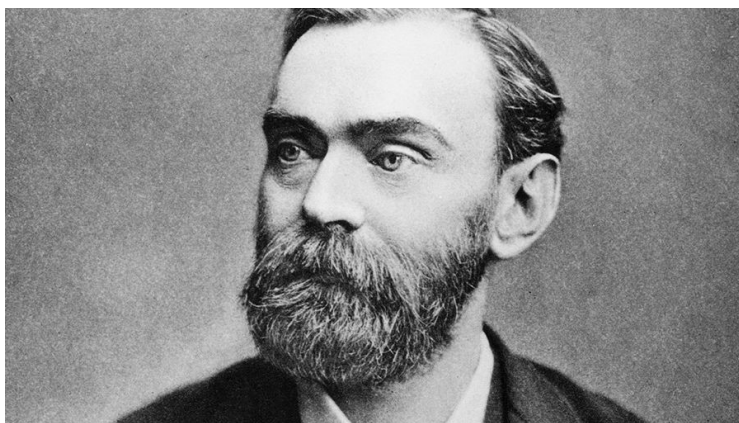
Коротко про головне

Нобелівська премія – одна з найвідоміших міжнародних премій світу, заснована 1901 року, яку присуджують щороку «за видатні заслуги у галузі фізики, хімії, фізіології та медицини, літератури та діяльності за збереження миру».

Історія виникнення Нобелівської премії

За кодом сайт Нобелівської премії.

Це Альфред Нобель (1833-1896). У 1888 році світ облетіла звістка, що відомий хімік та винахідник динаміту Альфред Нобель помер. Це була помилка, а насправді помер Людвіг Нобель, його брат. В одній із газет Альфред Нобель прочитав некролог про себе, який починався зі слів: «Продавець смерті мертвий». Науковець замислився над тим, а що ж будуть згадувати після його смерті. А у листопаді 1895 році написав заповіт, за яким щороку мали

нагороджувати тих, хто упродовж попереднього року відіграв важливу роль для суспільства. Премію мали присуджувати у галузі фізики, хімії, фізіології чи медицини, літератури, а також та тим, хто бореться за мир та єдність народів.

Премію не присуджують математикам. Якщо вірити чуткам, то це тому, що у дружини Нобеля був адюльтер з математиком. Але чуткам краще не вірити, адже меценат ніколи не був одруженим. Є дві версії, чому так не пощастило математикам. У Альфреда Нобеля були напружені стосунки з видатним математиком Міттаг-Леффлером. Теоретично він мав стати першим лавреатом, а меценат міг цього не хотіти. Інша версія, думаємо, варто вірити їй, - Нобель сприймав математику як інструмент, як тільки теоретичну науку.

За кодами – трішки більше про Нобеля

Випиши, будь ласка, 10 цікавих фактів про Альфреда Нобеля.

Отже, ця премія присуджується щорічно з 1901 року, а з 1968 року банком Швеції заснована премія з економіки – премія Шведського центрального банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля. За традицією, премії з фізики, хімії, медицини, літератури та економіки вручає в Стокгольмі в Концертному залі король Швеції. Нобелівські премії (за винятком премії миру та премії з економіки) вручаються щороку під час урочистої церемонії в Стокгольмському концерт-холі (Швеція) 10 грудня (день смерті Альфреда Нобеля), а напередодні лауреати читають нобелівські лекції. Кожен лавреат отримує з рук короля золоту медаль із зображенням засновника премії та диплом. Того ж вечора у Стокгольмській ратуші проходить Нобелівський бенкет за участю короля і королеви Швеції, членів монаршої родини, нобелівських лауреатів, голови уряду Швеції, голови парламенту, видатних учених, громадських діячів. Нобелівську премію миру у присутності короля Норвегії та членів королівської сім'ї того ж дня вручає в Осло голова Норвезького Нобелівського комітету. Після церемонії відбувається урочистий бенкет. Прийняття рішення про присудження премії миру довірено Норвезькому Нобелівському комітету, члени якого обираються парламентом Норвегії. Ця премія може присуджуватися як окремим особам, так і офіційним чи громадським організаціям.

Ось кілька цікавих фактів про Нобелівську премію⁴⁷:

⁴⁷ <https://www.dw.com/uk/%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96-%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80-%D1%96-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%86%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%96-%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE->

- 1) Найвідомішою в історії Нобелівської премії жінкою залишається Марія Кюрі, яка отримувала найпрестижнішу наукову відзнаку двічі. У 1903 році французенка польського походження отримала Нобелівську премію з фізики за дослідження явища радіації, а у 1911-му - з хімії за відкриття елементів радю та полонію.
- 2) Крім Марії Кюрі, ще троє науковців двічі ставали лауреатами Нобелівської премії. Американський фізик Джон Бардін отримав її у 1956 році за винахід транзистора і вдруге у 1972-му за розробку теорії надпровідності - властивості деяких твердих тіл пропускати електричний струм без опору. Англієцю Фредеріку Сенгеру двічі присуджували Нобелівську премію з хімії - у 1958-му за встановлення структури інсуліну та у 1980-му за фундаментальні дослідження біохімічних властивостей нуклеїнових кислот, зокрема рекомбінантних ДНК.
- 3) Дві премії у дещо незвичній комбінації отримав американський хімік Лайнус Карл Полінг - у 1954 році з хімії, а 1962-го - премію миру. Полінг був активним противником проведення випробувань ядерної зброї.
- 4) Середній вік нагороджених Нобелівською премією в усіх шести номінаціях - 59 років. Дещо молодші лауреати премій з природничих дисциплін: серед хіміків та медиків це 58 років. Наймолодшими лауреатами є фізики, яким на момент нагородження у середньому 55 років. Наймолодшою лауреаткою в історії премії стала 17-річна правозахисниця Малала Юсуфзай з Пакистану, яка отримала Нобелівську премію миру разом з Кайлашем Сатъяртхі з Індії. Юсуфзай відома на весь світ безстрашною боротьбою за права жінок у регіоні, де домінують ісламісти з руху "Талібан". Натомість серед науковців наймолодшим, хто отримав премію, став 25-літній фізик Вільям Лоуренс Брегг у 1915 році. Найстаршими - американці Леонід Гурвіч та Ллойд Шеплі. Коли їх нагородили преміями з економіки у 2007 році, їм було 90 та 89 років. Загалом саме економісти, як правило, є найстаршими лауреатами, середній вік на момент нагородження - 67 років.
- 5) За понад сто років історії Нобелівської премії шість разів лауреатами ставали діти науковців, відзначених раніше. Ще в одному випадку науковець був відзначений одночасно зі своїм батьком. Йдеться про вже згаданого фізика Вільяма Лоуренса Брегга, який 1915 року отримав премію разом зі своїм батьком Вільямом Генрі Бреггом. П'ять разів нагородження Нобелівською премією представників різних поколінь припадало на одну династію науковців - родину Кюрі. Двічі премію отримувала Марія Кюрі: 1903 року з фізики разом зі своїм чоловіком П'єром, а також 1911 року з хімії. Її найстарша дочка Ірен 1935 року отримала "Нобеля" з хімії разом зі своїм чоловіком П'єром Жоліо. Молодша сестра Ірен - Єва Кюрі - згодом вийшла заміж за Генрі Річардсона Лабусі, який 1965 року отримав Нобелівську премію як очільник ЮНІСЕФ.
- 6) Лауреатів Нобелівської премії називають у жовтні, а вручення премій щороку відбувається в Осло 10 грудня, у день смерті Альфреда Нобеля. В історії премії не раз бувало так, що лауреати не змогли особисто прибути на вручення. Як правило, йдеться про тих, кого відзначили Нобелівською премією миру. Нерідко цю відзнаку отримують "невиїзні" борці з авторитарними режимами. 1936 року на церемонію до столиці Норвегії не зміг приїхати німецький журналіст і пацифіст Карл фон Осецький, який перебував у нацистському концентраційному таборі. 1975 року замість радянського дисидента Андрія Сахарова отримувати премію приїхала його дружина Олена Боннер. 1983 року польський дисидент і профспілковий лідер Лех Валенса не поїхав до Осло, побоюючись, що польська комуністична влада не впустисть його назад до Польщі. 1991 року з тих самих міркувань не прибула на вручення премії опозиційна лідерка М'янми Аун Сан Су Чжи. 2010 року китайський правозахисник Лю Сяобо не зміг приїхати, бо перебував у в'язниці. 2009 року його засудили до 11 років тюрми за "підбурювання до повалення влади". 2017 року Лю Сяобо помер від раку печінки. Китайська влада не дала дисиденту можливість виїхати за кордон на лікування.

- 7) Лауреати Нобелівської премії миру Ле Дих Тхо та з літератури Жан-Поль Сартр відмовилися прийняти нагороди. Французький філософ і письменник Сартр узагалі відкидав будь-які офіційні відзнаки, а в'єтнамський політик Дих Тхо 1973 року мотивував свою відмову тим, що на його батьківщині триває громадянська війна. Німецьким науковцям за часів націонал-соціалізму було заборонено приймати цю нагороду. У результаті без Нобелівської премії залишилися у 1938 та 1939 роках хіміки Рихард Кун та Адольф Бутенандт, а також Гергард Домагк - лауреат Нобелівської премії з медицини 1939 року. Після завершення Другої світової війни вони все ж таки отримали дипломи та медалі, однак не фінансову частину нагороди.
- 8) Призові у кожній номінації становлять дев'ять мільйонів шведських крон, що в перерахунку дорівнює приблизно 830 тисячам євро. З 2001 по 2011 рік призові становили 10 мільйонів крон, а з 2012 по 2016 - вісім мільйонів. Призовий фонд варіюється у залежності від ситуації на фінансових ринках, адже гроші, які заповів на премію Альфред Нобель вкладені значною мірою в цінні папери, дохідність яких залежить від фінансових ринків. На відміну від інших категорій, премія з економіки виплачується не з нобелівського фонду, а з коштів Центрального банку Швеції. Вручення нагороди з економіки відбувається не в Осло, а в Стокгольмі. Номінація з економічної науки з'явилася значно пізніше за інші - лише 1969 року. У заповіті Альфреда Нобеля її не було, тому вона називається не "Нобелівською премією", а "премією у пам'ять про Альфреда Нобеля".
- 9) Якщо гідних кандидатів на премію в якійсь із областей немає, її просто не присуджують. Так п'ять разів траплялося з премією з медицини, чотири рази з премією з фізики і найбільше – з премією Миру. За правилами, які діють з 1974 року, премію можна присуджувати тільки за життя лауреата. Правило було порушено лише одного разу, в 2011 році, коли лауреат премії з медицини Ральф Стайман помер від раку за дві години до вручення⁴⁸.
- 10) На премію номінувалися Адольф Гітлер, Беніто Муссоліні, Йосип Сталін.

Нобелівська премія з літератури

Нобелівська премія з літератури є однією з п'яти премій, які були створені за заповітом Альфреда Нобеля і які вручаються тим, хто "приніс найбільшу користь людству". Нобелівська премія з літератури вважається найпрестижнішою міжнародною літературною премією. Розмір її становить дев'ять мільйонів шведських крон. Уперше Нобелівську премію з літератури вручили 1901 року⁴⁹.

2018 року премію не вручали через скандал у Шведській академії, яка вручає Нобеля з літератури. Чоловіка однієї з членкинь академії звинуватили у згвалтуванні, а пізніше засудили за це до двох років в'язниці («На тлі кампанії #MeToo майже два десятки жінок звинуватили відомого шведського фотографа і режисера французького походження Жан-Клода Арно у сексуальних домаганнях. Преса з'ясувала, що деякі проекти Арно фінансувалися з Нобелівського фонду. Для цього потрібна віза Шведської академії, одним з членів якої є дружина Арно - поетка і драматургиня Катаріна Фростенсон. Крім того, виявилось, що разом з чоловіком вона є співвласницею культурного центру, який отримував дотації від Академії, тобто фактично виплачувала гроші сама собі. Арно та Фростенсон закиди відкидають, проте через скандал кілька членів Академії подали у відставку»⁵⁰). Тож вручення премії перенесли на 2019 рік через

⁴⁸ <https://bykvu.com/ua/bukvy/nobelivska-premija-10-cikaviv-faktiv/>

⁴⁹

<https://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F-%D0%B7-%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8/t-45724550>

⁵⁰

<https://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8E-%D0%B7-%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8-%D1%83-2018-%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96-%D0%BD%D0%B5-%D0%B2%D1%80%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%8C/a-43650954>

«зменшення суспільної довіри». Академія після скандалу змінила склад колегії, яка обирає лавреатів, включивши кількох нових членів.

Лавреат Нобелівської премії з літератури отримає грошовий приз - понад 900 тисяч долларів, а також медаль і диплом.

Премію не вручали лише сім років - під час Першої та Другої світових війн, але тільки 2018 року - через скандал⁵¹.

Докладніше про лавреатів можна прочитати за кодом:

Випиши кілька фактів про цих письменників (не британців!)

Українське літературне питання та Нобелівська премія

Україна досі немає свого нобелівського лавреата.

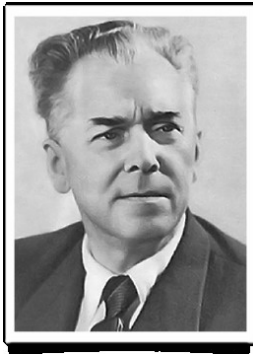

1915 року Івана Франка висунули на Нобелівську премію з літератури. Кандидатуру Івана Франка запропонував професор та доктор філософії з Відня Йосип Застирець. Позицію професора підтримав також шведський історик Г. Гярне. Дослідники називають дві причини, чому Франко так і не отримав цю премію: перша – те, що лист на заявку номінанта прийшов надто пізно, коли список претендентів уже затвердили. Друга – смерть Франка 1916 року.

⁵¹ <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49998294>

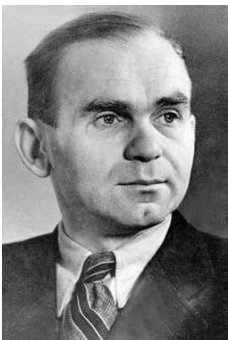
Акцію за нагородження Нобелівською премією письменника Івана Багряного розпочала філія Об'єднання демократичної української молоді (ОДУМ) в Чикаго, але письменник невдовзі помер.

У 1966 році завдяки українським активістам Павла Тичину номінували на Нобелівську премію з літератури, але шведський комітет відмовив у подачі заявки у зв'язку з «недоречністю та несвоечасністю».

У 1970 році кандидатуру Миколи Бажана на Нобелівську премію запропонував Омелян Прицак – широко відомий у світі український вчений-славіст і тюрколог.

Кандидатуру Уласа Самчука на здобуття Нобелівської премії з літератури висунув російськомовний журнал «Современник» (Торонто). Подати кандидатуру встигли, але для її затвердження не вистачило рекомендації нобелівського лауреата.

Заходи щодо висунення Олеся Гончара на Нобелівську премію розпочала українська діаспора після того, як у 1989 році з'явилося нове видання «Собору» англійською мовою.

Кандидатуру Віктора Ющенка разом із президентом Грузії Михаїлом Саакашвілі подали двоє впливових тоді американських сенаторів Джон Маккейн та Гіллари Клінтон. У їхньому спільному листі до Нобелівського комітету йшлося, що Ющенко та Саакашвілі «завоювали підтримку народу, відстоюючи демократію, свободу і громадянські права». Ющенко претендував на Нобелівську премію миру⁵².

У жовтні 2011 року під час ювілейного вечора, присвяченого 100-річчю творчої діяльності класика сербської літератури, Нобелівського лауреата І. Андріча, було виголошено пропозицію щодо висунення на здобуття Нобелівської премії в галузі літератури у 2012 році дійсного члена Національної Академії наук України Бориса Олійника⁵³.

Кандидатуру Мустафи Джемілева висунув Світовий конгрес кримських татар, 17 професорів із відомих університетів України та інших держав, а також три чинні парламентарі: депутати з України (Борис Тарасюк), Канади (Борис Вжесневський), а також европарламентар із Литви Юстас Палецкіс⁵⁴.

Кажуть, що на Нобелівську премію свого часу висунули Василя Стуса. За кодом – історія-розслідування про те, чи це правда:

Випиши найцікавіше.

Нобелівські лавреати британської літератури

⁵² <https://gurt.org.ua/news/recent/23951/>

⁵³ <https://www.istpravda.com.ua/short/4f2676ebc30c7/>

⁵⁴ <https://gurt.org.ua/news/recent/23951/>

Ось таблицка з усіма лавреатами Нобелівської премії з літератури. Випиши британських письменників разом з кількома їхніми творами.

The table provides a list of winners of the Nobel Prize for Literature⁵⁵

Nobel Prize winners by category (literature)			
year	name	country*	literary area
1901	Sully Prudhomme	France	Poet
1902	Theodor Mommsen	Germany	Historian
1903	Bjørnstjerne Martinius Bjørnson	Norway	novelist, poet, dramatist
1904	José Echegaray y Eizaguirre	Spain	Dramatist
	Frédéric Mistral	France	Poet
1905	Henryk Sienkiewicz	Poland	Novelist
1906	Giosuè Carducci	Italy	Poet
1907	Rudyard Kipling	U.K.	poet, novelist
1908	Rudolf Christoph Eucken	Germany	Philosopher
1909	Selma Lagerlöf	Sweden	Novelist
1910	Paul Johann Ludwig von Heyse	Germany	poet, novelist, dramatist
1911	Maurice Maeterlinck	Belgium	Dramatist
1912	Gerhart Hauptmann	Germany	Dramatist
1913	Rabindranath Tagore	India	Poet
1915	Romain Rolland	France	Novelist
1916	Verner von Heidenstam	Sweden	Poet
1917	Karl Gjellerup	Denmark	Novelist
	Henrik Pontoppidan	Denmark	Novelist
1918	Erik Axel Karlfeldt (declined)	Sweden	Poet
1919	Carl Spitteler	Switzerland	poet, novelist
1920	Knut Hamsun	Norway	Novelist
1921	Anatole France	France	Novelist

⁵⁵ <https://www.britannica.com/topic/Winners-of-the-Nobel-Prize-for-Literature-1856938>

Nobel Prize winners by category (literature)

year	name	country*	literary area
1922	Jacinto Benavente y Martínez	Spain	Dramatist
1923	William Butler Yeats	Ireland	Poet
1924	Władysław Stanisław Reymont	Poland	Novelist
1925	George Bernard Shaw	Ireland	Dramatist
1926	Grazia Deledda	Italy	Novelist
1927	Henri Bergson	France	Philosopher
1928	Sigrid Undset	Norway	Novelist
1929	Thomas Mann	Germany	Novelist
1930	Sinclair Lewis	U.S.	Novelist
1931	Erik Axel Karlfeldt (posthumous award)	Sweden	Poet
1932	John Galsworthy	U.K.	Novelist
1933	Ivan Alekseyevich Bunin	U.S.S.R.	poet, novelist
1934	Luigi Pirandello	Italy	Dramatist
1936	Eugene O'Neill	U.S.	Dramatist
1937	Roger Martin du Gard	France	Novelist
1938	Pearl Buck	U.S.	Novelist
1939	Frans Eemil Sillanpää	Finland	Novelist
1944	Johannes V. Jensen	Denmark	Novelist
1945	Gabriela Mistral	Chile	Poet
1946	Hermann Hesse	Switzerland	Novelist
1947	André Gide	France	novelist, essayist
1948	T.S. Eliot	U.K.	poet, critic
1949	William Faulkner	U.S.	Novelist
1950	Bertrand Russell	U.K.	Philosopher
1951	Pär Lagerkvist	Sweden	Novelist
1952	François Mauriac	France	poet, novelist, dramatist
1953	Sir Winston Churchill	U.K.	historian, orator
1954	Ernest Hemingway	U.S.	Novelist
1955	Halldór Laxness	Iceland	Novelist

Nobel Prize winners by category (literature)

year	name	country*	literary area
1956	Juan Ramón Jiménez	Spain	Poet
1957	Albert Camus	France	novelist, dramatist
1958	Boris Leonidovich Pasternak (declined)	U.S.S.R.	novelist, poet
1959	Salvatore Quasimodo	Italy	Poet
1960	Saint-John Perse	France	Poet
1961	Ivo Andric	Yugoslavia	Novelist
1962	John Steinbeck	U.S.	Novelist
1963	George Seferis	Greece	Poet
1964	Jean-Paul Sartre (declined)	France	philosopher, dramatist
1965	Mikhail Aleksandrovich Sholokhov	U.S.S.R.	Novelist
1966	S.Y. Agnon	Israel	Novelist
	Nelly Sachs	Sweden	Poet
1967	Miguel Ángel Asturias	Guatemala	Novelist
1968	Kawabata Yasunari	Japan	Novelist
1969	Samuel Beckett	Ireland	novelist, dramatist
1970	Aleksandr Isayevich Solzhenitsyn	U.S.S.R.	Novelist
1971	Pablo Neruda	Chile	Poet
1972	Heinrich Böll	West Germany	Novelist
1973	Patrick White	Australia	Novelist
1974	Eyvind Johnson	Sweden	Novelist
	Harry Martinson	Sweden	novelist, poet
1975	Eugenio Montale	Italy	Poet
1976	Saul Bellow	U.S.	Novelist
1977	Vicente Aleixandre	Spain	Poet
1978	Isaac Bashevis Singer	U.S.	Novelist
1979	Odysseus Elytis	Greece	Poet
1980	Czesław Miłosz	U.S.	Poet
1981	Elias Canetti	Bulgaria	novelist, essayist
1982	Gabriel García Márquez	Colombia	novelist, journalist, social critic

Nobel Prize winners by category (literature)

year	name	country*	literary area
1983	Sir William Golding	U.K.	Novelist
1984	Jaroslav Seifert	Czechoslovakia	Poet
1985	Claude Simon	France	Novelist
1986	Wole Soyinka	Nigeria	dramatist, poet
1987	Joseph Brodsky	U.S.	poet, essayist
1988	Naguib Mahfouz	Egypt	Novelist
1989	Camilo José Cela	Spain	Novelist
1990	Octavio Paz	Mexico	poet, essayist
1991	Nadine Gordimer	South Africa	Novelist
1992	Derek Walcott	Saint Lucia	Poet
1993	Toni Morrison	U.S.	Novelist
1994	Oe Kenzaburo	Japan	Novelist
1995	Seamus Heaney	Ireland	Poet
1996	Wisława Szymborska	Poland	Poet
1997	Dario Fo	Italy	dramatist, actor
1998	José Saramago	Portugal	Novelist
1999	Günter Grass	Germany	Novelist
2000	Gao Xingjian	France	novelist, dramatist
2001	Sir V.S. Naipaul	Trinidad	Novelist
2002	Imre Kertész	Hungary	Novelist
2003	J.M. Coetzee	South Africa	Novelist
2004	Elfriede Jelinek	Austria	novelist, dramatist
2005	Harold Pinter	U.K.	Dramatist
2006	Orhan Pamuk	Turkey	Novelist
2007	Doris Lessing	U.K.	novelist
2008	Jean-Marie Gustave Le Clézio	France	novelist, essayist
2009	Herta Müller	Germany	novelist
2010	Mario Vargas Llosa	Peru	novelist, dramatist
2011	Tomas Tranströmer	Sweden	poet

Nobel Prize winners by category (literature)

year	name	country*	literary area
2012	Mo Yan	China	novelist, short-story writer
2013	Alice Munro	Canada	short-story writer
2014	Patrick Modiano	France	novelist
2015	Svetlana Alexievich	Belarus	journalist, prose writer
2016	Bob Dylan	U.S.	singer, songwriter
2017	Kazuo Ishiguro	U.K.	novelist
2018	Olga Tokarczuk	Poland	novelist, poet, essayist
2019	Peter Handke	Austria	novelist, poet, essayist, playwright
2020	Louise Glück	U.S.	poet

Поговоримо?

1. *Які міфи можеш спростувати стосовно Нобелівської премії?*
2. *Чи може Україна похвалитися нобелівськими лауреатами?*
3. *Чи отримував хтось Нобелівську премію двічі або тричі?*
4. *Чи нагороджували Нобелівською премією з літератури у 2018 році?*
5. *Чи відмовлявся хтось від Нобелівської премії?*
6. *Хто з британських письменників отримав Нобелівську премію?*

Лекція 6 Британський постмодернізм

Говоритимемо про...

1. Постмодернізм у мистецтві.
2. Постмодернізм у літературі.
3. Постмодернізм у Великобританії.

Варто почитати

Після постмодернізму. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10923>

Бредбері М. Британський роман нового часу.

Нестелєєв М. Лабіринти американського постмодернізму.

Коротко про головне

Постмодернізм - світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття ХХ ст. приходиться на зміну модернізму. Цей напрям - продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем - світоглядно-філософських, економічних, політичних⁵⁶.

Постмодернізм (лат. post - після, франц. moderne - сучасний) - мистецький напрям останньої третини ХХ - початку ХХІ ст., який стирає межі між високим мистецтвом та кітчем; він переоцінює традиції модернізму, надає особливого значення іманентній тексту у тексті.

Постмодернізм у мистецтві

Про постмодернізм заговорили з 1970-х років. «Більш-менш широкій популярності термін постмодернізму набув після виходу книги Ч. Дженкса "Мова постмодерністської архітектури" (1977). Автор визначив нову течію як відхід від екстремізму та нігілізму, часткове повернення до традицій.

Не вступаючи в конфлікт із класикою, включаючи її до своєї орбіти, постмодерн водночас дистанціюється від неї, розмиває класику, відмінюючи ряд її канонів, тобто утворює досить гнучку систему.

Характерні риси класицизму трансформуються майже на протилежні: величне замінюється дивним, трагічне - парадоксальним. Свідомий еkleктизм живить гіпертрофовану надмірність художніх засобів та прийомів.

Найсуттєвішою рисою постмодернізму є перехід від класичного антропоцентричного гуманізму до універсального гуманізму, що обіймає все живе - людину, природу, Всесвіт. Відмова від європоцентризму та етноцентризму сприяє перенесенню уваги на весь світ, звідси - релігійний, культурний, екологічний екуменізм.

Світ уявляється постмодернізму складним, хаотичним, багатоманітним, тому кращий спосіб його засвоєння - ігровий, естетський.

Звідси риса постмодерністської культури, як іронія, насміхання.

На думку постмодерністів, у таку характерну сучасну епоху все відносно: немає істини, немає реальності (її з успіхом замінює віртуальна реальність, у якій люди вже не тільки спілкуються та проводять наукові конференції, а й освідчуються в коханні).

У наш час "немає нічого живого та святого", що колись піддавалось модерністській критиці та засудженню, отже, залишається лише глузувати та насміхатися над цим дивним світом»⁵⁷.

Один із головних принципів постмодернізму – «культурна опосередкованість» (цитата, інтертекст). Усе сказано, всі істини озвучені, - вважають постмодерністи. Тому усе, що

56

<http://www.ukrcenter.com/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%85-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B2/58377/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>

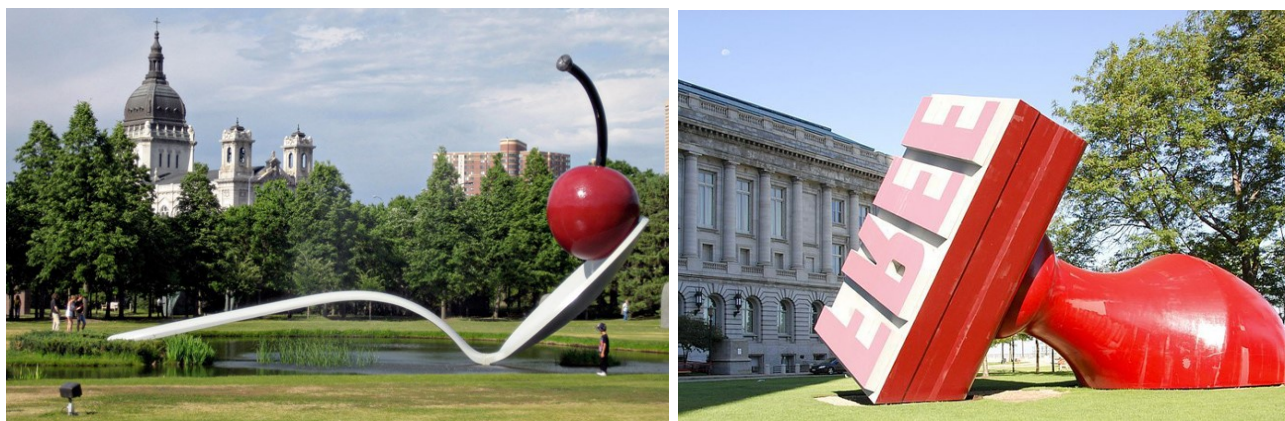
⁵⁷ <https://history.vn.ua/book/ukraine-culture-history-textbook-palm-2013/35.php>

залишається людині епохи постмодерну, - повторювати (цитувати) те, що сказали до неї. Цитати стали одним із головних елементів художньої літератури.

Найвідоміша течія сучасного мистецтва – концептуалізм (від англ. concept - ідея, задум). Він з'явився у США та Англії у 1967 році, а його головна ідея – важливо не те, що ти відтвориєш, а те, що воно означає, які відчуття та роздуми він породжує. Про це говорить і поп-арт, зразком якого можуть бути картини Е. Воргола:

А ось скульптури Класа Ольденбурга (зміна масштабу банального і відомого предмета, пластичне зображення якого набуває гігантських розмірів, це “антимонументи” суспільству масового споживання):

Роберт Раушенберг:

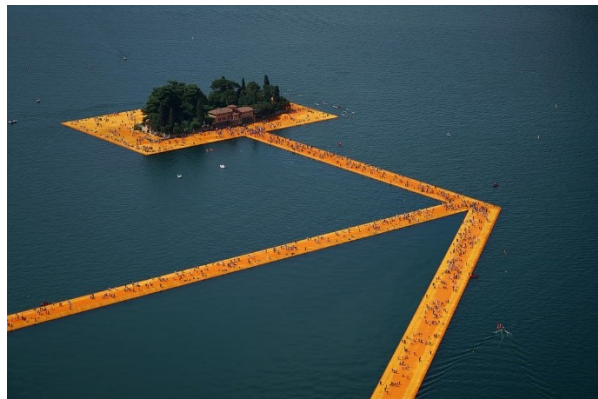
П'єр Арман:

Сезар Бальдаччіні:

Христо Явашев:

Джордж Сігал:

За кодом можна послухати музику Джона Кейджа

А тут його відома «4'33»

Постмодернізм розмиває кордони між літературою і філософією, історією і кіно, театром і музикою, здійснює ерозію жанрів і стилів, синтезує елітарну та масову культуру. Д. Лихачов сказав: «Мистецтво на межі ХХІ століття не закінчується, воно вступає в перехідний період хаосу, а хаос завжди народжує нове».

М. Нестелеєв зважає наступне:

- 1) варто розрізняти Постмодерн як добу, світогляд, стиль, напрям і течію та постмодерність як культурний феномен і сукупність певних ознак, що описують різні явища Постмодерну;
- 2) будь-який період як такий не є періодом, а діахронічно-синхронічним конструктом, тому постмодернізм потребує не тільки історичного, а й теоретичного визначення;
- 3) більшість дослідників погоджується, що постмодернізм виник в літературі після 1945 року і є явищем винятково західної культури;
- 4) літературний постмодернізм нетотожний архітектурному або філософському, незважаючи на однакову термінологію.

Постмодернізм у літературі

Американський літературознавець І. Хассан виокремлює одинадцять специфічних ознак, притаманних постмодернізму: «фрагментарність», «іронічність», «деканонізація», «деструкція», «карнавалізація», «гібридизація», «невизначеність», «зникнення авторського Я», «вільне поєднання жанрів та стилів», «відсутність самозаглибленості», «принцип творчої співгри з читачем». Американський учений Л. Фідлер додав ще одну ознаку, на його думку — найголовнішу: «органічну спорідненість постмодернізму з поп-культурою». Сучасний німецький філософ А. Гелен характеризує постмодернізм як «синкретичну плутанину всіх стилів і можливостей», а український дослідник Ю. Ковалів називає його «стилем художнього мислення з притаманними йому рисами еkleктики, з тяжінням до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії»⁵⁸.

Важливо не те, про що йдеться у творі, а як він побудований. «В постмодернізмі художній простір є мозаїкою цитат, зверненням до чужого слова, введенням у текст взятих з різних літературних творів ремінісценцій, гри та пародії на мотиви класичної літератури. Користуючись таким методом, постмодерністи намагаються відродити сюжет і по-новому зацікавити читача відродженням жанру роману. Постмодернізм прагне створити нові можливості в розвитку романної структури і формуванні універсальної, синтезованої художньої мови».

⁵⁸ <https://sites.google.com/site/literatura20stolitta/harakteristika-literaturi-drugoe-polovini-20-stolitta?tmpl=%2Fsystem%2Fapp%2Ftemplates%2Fprint%2F&showPrintDialog=1>

Художні пошуки здійснюються від елітарної до масової літератури, а література перетворилася на канал масової комунікації. З 1895 р., коли сформувалося нове масове книговидавництво та книгорозповсюдження, журнал «Букмен» (США) почав друкувати списки бестселерів (англ. best-seller — книга, що добре продається).

«Постмодернізм завойовує своє право на існування в боротьбі з реалізмом, мистецтво якого більш відкрите і вільне для входження в його поетику новітніх **синкретичних** жанрово-стилістичних модифікацій. Наприкінці ХХст. колумбійський письменник Г.-Г. Маркес, будучи далеким від традиційного реалізму назвав сучасний реалізм «гарантією правдивості». У літературознавстві художній метод Маркеса та інших американських письменників — А. Кампет'єра, Ж. Амаду, М.-А. Астуріаса названо «магічним реалізмом». У творах цієї течії фантастичне і реальне перемішано, «сплавлено» в єдність. Вторгнення фантастичного в їх тканину подається як звичайна подія без супроводження яскравими ефектами. Створення особливої фантастичної дійсності представниками магічного реалізму є художнім засобом пізнання та відображення глибинного, прихованого сенсу явищ дійсності»⁵⁹.

Наріжним каменем постмодернізму вважається, на думку У. Еко, іронія: Постмодерна позиція, як на мене, скидається на становище хлопця, закоханого в дуже освічену жінку. Він розуміє, що що не може сказати їй «люблю тебе безтямно», бо розуміє, що вона розуміє (а вона розуміє, що він розуміє), що подібні фрази – прерогатива Ліали. Однак вихід є. Він має сказати: «Як сказала б Ліала, люблю тебе безтямно». Так він уникає вдаваної простоти та прямо показує їй, що не може говорити по-простому; і втім, він показує їй, що він її любить, але що його любов живе в епоху втраченої простоти. Якщо ж жінка готова грати в ту ж гру, вона зрозуміє, що освідчення в коханні залишилося освідченням у коханні. (...) обоє свідомо й охоче вступають у гру іронії».

Побутує думка, що постмодернізм – це не щось абсолютно нове, а продовження суперечок про модерність мистецтва.

«Постмодернізм – це не реакція на соціологічні події минулого століття, а актуалізація й активація всього того, що було маргінальним, а тепер стало центральним» (М. Нестелеєв)

Запиши кілька тез про постмодернізм в українській літературі.

Постмодернізм у Великобританії.

Після Другої світової війни Великобританія переживає крах колоніальної імперії. Здобувають незалежність Індія (1947), Бірма і Цейлон (1948), колишні колонії на Близькому Сході та в Африці. Велику Британську імперію замінила Співдружність націй, до якої вступили звільнені колонії.

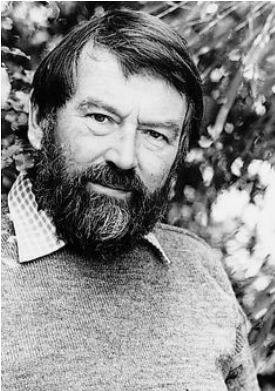
Щодо появи постмодернізму, то його витоки вбачають в «Поминках за Фіннеганом» Дж. Джойса, а також його пов'язують з появою роману Дж. Фаулза «Подруга французького

⁵⁹ Кузьменко В. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.

лейтенанта» (1969). Письменники-постмодерністи: П. Акройд, Дж. Барнс, Д. Лодж, М. Бредбері, С. Рушді, Г. Курейші, Д. Лессінг, А. Байетт та ін.

Особливості британського постмодерного роману: одержимість історією (вивчення і використання такої техніки письма, яка допомагає зв'язати минуле та теперішнє: «Жінка французького лейтенанта» Д. Фаулза (1969), «Історія світу в 10 ½ розділах» (1989) Дж. Барнса, «Ангели та комахи» (1992) А. С. Байетт); страх майбутнього і розуміння, що пізнання істинного сенсу історії неможливе; письменники не пропонують читачам великих істин, вони досліджують локальні істини та суперечливості, які виникають, коли ці істини зустрічаються чи перетинаються.

Джон Фаулз

Критика вважала його найцікавішим та найважливішим письменником повоєнного періоду. Автор романів «Колекціонер», «Маг», «Жінка французького лейтенанта», віршів, оповідань, есе. Головна тема – самосвідомість як необхідна умова досягнення свободи. Розум – головний критерій та умова вільного руху. Задача письменника – сприяти духовному вдосконаленню людини. Його творчість – протест проти застарілих норм та критеріїв, адже дісність мінлива. Та й істини абсолютної нема. У художньому світі цього письменника поєднані національні традиції Англії та Франції.

«His first novel, *The Collector* (1963; filmed 1965), about a shy man who kidnaps a girl in a hapless search for love, was an immediate success. This was followed by *The Aristos: A Self-Portrait in Ideas* (1964), a collection of essays reflecting Fowles's views on such subjects as evolution, art, and politics. He returned to fiction with *The Magus* (1965, rev. ed. 1977; filmed 1968). Set on a Greek island, the book centres on an English schoolteacher who struggles to discern between fantasy and reality after befriendng a mysterious local man. *The French Lieutenant's Woman* (1969; filmed 1981), arguably Fowles's best-known work, is a love story set in 19th-century England that richly documents the social mores of that time. An example of Fowles's original style, the book combined elements of the Victorian novel with postmodern works and featured alternate endings.

Fowles's later fictional works include *The Ebony Tower* (1974), a volume of collected novellas, *Daniel Martin* (1977), and *Mantissa* (1982). His last novel, *A Maggot* (1985), centred on a group of travelers in the 1700s and the mysterious events that occur during their journey. Fowles also wrote verse, adaptations of plays, and the text for several photographic studies. *Wormholes*, a collection of essays and writings, was published in 1998»⁶⁰.

Випиши цікаві факти з біографії цього автора

⁶⁰ <https://www.britannica.com/biography/John-Fowles>

Антонія С'юзан Бастт

У своїх творах письменниця намагається розширити рамки художніх засобів, поєднує англійську літературну традицію та новаторство, щипість почуттів та інтелектуальну гру, історичну достовірність з вигадкою.

«Among her critical works are *Degrees of Freedom* (1965), the first full-length study of the British writer Iris Murdoch. Despite the publication of two novels, *The Shadow of a Sun* (1964) and *The Game* (1967), Byatt continued to be considered mainly a scholar and a critic until the publication of her highly acclaimed *The Virgin in the Garden* (1978). The novel is a complex story set in 1953, at the time of the coronation of Queen Elizabeth

II. It was written as the first of a tetralogy that chronicles the lives of three members of one family from the coronation to 1980. The second volume of the series, *Still Life* (1985), concentrates on the art of painting, and it was followed by *Babel Tower* (1995) and *A Whistling Woman* (2002)»⁶¹.

Випиши цікаві факти з біографії цієї авторки, а також допиши ті її твори, які побачили світ після 2002 року.

Запиши кількох представників британського літературного постмодернізму та їхні твори.

⁶¹ <https://www.britannica.com/biography/A-S-Byatt>

Поговоримо?

1. *Яка різниця між модернізмом та постмодернізмом?*
2. *Чи можемо говорити про постмодернізм в українській літературі?*
3. *Назвіть основні риси постмодернізму.*
4. *Як гадаєте, що буде після постмодернізму?*
5. *Д. Лихачов сказав: «Мистецтво на межі ХХІ століття не закінчується, воно вступає в перехідний період хаосу, а хаос завжди народжує нове». Погоджуетесь?*

Практичне заняття 1
Вірджинія Вулф. Про Вірджинію Вулф

1. Штрихи до біографії.
2. Риси модернізму у творчості Вірджинії Вулф.
3. «Місіс Деллоуей», «Флаш»
4. Есе Вірджинії Вулф «Своя кімната»
5. Роман Майкла Каннігема «Години»

Запитання. Завдання. Тести.

Вірджинія Вулф представниця

- А) експресіонізму
- Б) імпресіонізму
- В) модернізму
- Г) постмодернізму

Письменниця започаткувала літературний напрям

- А) вітаїзм
- Б) екзистенціалізм
- В) психологізм
- Г) «потік свідомості»

Кому Вірджинія Вулф пообіцяла «вінець безшлюбності»

- А) подрузі Віті
- Б) сестрі Стеллі
- В) сестрі Ванессі
- Г) братові Тобі

Подружжя Вулф заснувало

- А) притулок для безхатків
- Б) гуманістичний журнал
- В) приватне видавництво
- Г) страусину ферму

Як закінчилося життя письменниці?

- А) у родинному колі з дітьми
- Б) у самотності і забутті
- В) шляхом самогубства
- Г) на безлюдному острові

2. Охарактеризуйте риси модернізму у творчості Вірджинії Вулф.

- твори, у яких переважає «потік свідомості»
- романи з найбільш вираженим автобіографізмом
- твори, у яких авторка наслідує інших письменників

3. Чому ці романи об'єднані в одному питанні («Місіс Деллоуей», «Флаш»)?

- зробіть діаграму персонажів за рівнем емоційного сприйняття (більший сектор – більше емоцій, заштрихуйте сектори негативних емоцій від окремих героїв)

4. Випишіть цитати з есе Вірджинії Вулф «Своя кімната» (5-6 цитат).

5. Зробіть SWOT-аналіз головних героїв роману Майкла Каннігема «Години»

Практичне заняття 2

Творчість Джорджа Оруелла та Олдоса Гакслі

1. Утопія як жанр.
2. Антиутопія.
3. Біографія Джорджа Оруелла.
4. Творчість автора.
5. Роман «1984».
6. Життєпис Олдоса Гакслі.
7. Творчість письменника.
8. «Який чудесний світ новий»

Запитання. Завдання. Тести.

1. Коротко охарактеризуйте особливості жанру утопія

- А) назвіть прізвища письменників, які працювали в цьому жанрі
- Б) які твори відносять до утопічних?

2. Що спільного чи відмінного між утопією та антиутопією

- А) у який період розвитку літератури виникла антиутопія
- Б) назвіть твори написані в жанрі антиутопії

3. Тестові завдання з біографії Джорджа Оруелла

Справжнє ім'я англійського письменника

- А) Ерік Артур Блер
- Б) Еріх Марія Ремарк
- В) Габріель Гарсія Маркес

З якої родини походив прозаїк

- А) аристократичної
- Б) робітничої
- В) селянської

У якій сфері тривалий час працював Джорджа Оруелл

- А) науковій
- Б) журналістики
- В) медичній

Який із відомих термінів Оруелла введено у політичну мову

- А) «холодна війна»
- Б) «антигітлерівська коаліція»
- В) «проєвропейський альянс»

У якому з творів автора висміюється тоталітизм СРСР

- А) «Нехай квітне аспідистра»
- Б) «Переводячи подих»
- В) «1984»

3. Розкрийте провідні риси творчості Джорджа Оруелла

- який із творів письменника присвячений громадянській війні в Іспанії?
- у яких творах порушено питання тоталітаризму?
- чому казку «Колгосп тварин» (1945 р.) вважають кращим здобутком у творчості автора?

4. Зробіть SWOT-аналіз персонажів роману Дж. Орвелла «1984»

5. Тестові завдання з життєпису Олдоса Гакслі

Серед близьких родичів письменника були:

- А) Художники, історики, біологи
- Б) Інженери, винахідники, астронавти
- В) Військові, міністри, політики

Чому Олдоса Гакслі не взяли до війська

- А) через хворобу легень
- Б) серця
- В) проблеми із зором

У якому віці письменник написав свій перший (неопублікований) роман

- А) 16 р.
- Б) 17 р.
- В) 18 р.

Який скандал пов'язаний із виходом роману «Який чудесний світ новий»

- А) питання авторства
- Б) фінансові справи
- В) звинувачення у плагіаті

5. Зробіть ментальну карту до твору «Який чудесний світ новий» Олдоса Гакслі

Практичне заняття 3

Творчість Герберта Веллса та Джона Руела Роналда Толкіна

1. Фантастика. Наукова фантастика.
2. Література фентезі.
3. Життєпис Герберта Веллса.
4. Огляд творчості.
5. Оповідання «Чарівна крамниця», «Викрадені бацили», «І вдарив грім», «Незвичайна орхідея», «Двері в стіні» та інші.
6. Біографія Джона Руела Роналда Толкіна.
7. Толкін і література фентезі.
8. «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори»

Запитання. Завдання. Тести.

1. Заповніть таблицю

Фантастика	Наукова фантастика	Фентезі

3. Назвіть роки життя і смерті Герберта Веллса. До якого століття відноситься творчість автора?

Кого вважають попередником Герберта Веллса в жанрі наукової фантастики?

- А) Жюль Верн
- Б) Персі Біші Шеллі
- В) Джон Кітс

Герберт Веллс писав:

- А) сатиру на соціально-політичний устрій
- Б) працював у жанрі антиутопії
- В) про можливості науки і силу людського розуму

Певний час письменник працював

- А) журналістом
- Б) шкільним учителем
- В) редактором журналу

Герберт Веллс захоплювався

- А) природничими науками
- Б) гуманітарними
- В) філософськими

Усього на рахунку письменника

- А) 10 романів, 2 твори для дітей, 5 оповідань
- Б) 20 романів, 5 творів для дітей, 10 новел та оповідань.
- В) 40 романів, 3 дитячих твори, більше 30 брошур і оповідань.

4. Охарактеризуйте основні етапи творчості Герберта Веллса

5. Випишіть цитати, які Вам імпонують у творах «Чарівна крамниця», «Викрадені бацили», «І вдарив грім», «Незвичайна орхідея», «Двері в стіні» та інші.

6. Назвіть роки життя і смерті Джона Рональда Руєла Толкіна. До якого століття відноситься творчість автора?

Зачинателем якого жанру вважають Толкіна

- А) наукової фантастики
- Б) жанру антиутопії
- В) високого фентезі

У якій сфері працював письменник

- А) науковій
- Б) медичній
- В) політичній

Джон Рональд Руєл Толкін працював:

- А) над оксфордським словником англійської мови
- Б) досліджував етапи становлення суспільства
- В) займався питанням теології

Основна тематика творчості це

- А) соціальні зрушення і світові катаклізми
- Б) естетика індивідуального міфотворення
- В) політично-державницька утопія

Хто з дітей Толкіна займався творчістю і популяризував його літературні надбання?

- А) Джон Френсіс Руєл Толкін-молодший

- Б) Крістофер Джон Руел
- В) Присцила Марі Анна Руел

7. Складіть кросворд на тему «Толкін. Фентезі. Твори»

8. Зробіть піраміду героїв до твору «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори»»

Практичне заняття 4
Творчість Вільяма Голдінга та Ієна Бенкса

1. Інтелектуальний роман. Характеристики.
2. Роман виховання. Головні риси.
3. Вільям Голдінг. Штрихи до біографії.
4. Творчість автора.
5. Роман «Володар мух».
6. Ієн Бенкс. Життєпис.
7. Роман виховання «Осина фабрика»

Запитання. Завдання. Тести.

1. **Термін «інтелектуальний роман» був уперше запропонований**

- А) Томасом Манном
- Б) Емілем Золя
- В) Джоном Голсуорсі
- Г) Теодором Драйзером

У жанрі інтелектуального роману працювали:

- А) Г. Веллс і Р. Толкін
- Б) У. Фолкнер і Т. Вулф
- В) Дж. Орвелл і О. Гакслі
- Г) Г. Шкурупій і Майк Йогансен

Інтелектуальний роман сформувався на основі

- А) утопічного
- Б) фантастичного
- В) психологічного
- Г) філософського роману

Інтелектуальний роман у українській літературі з явився

- А) пер пол XIX ст.
- Б) друга пол. XIX ст.
- В) пер. пол. XX ст.
- Г) друга пол. XX ст.

Представники інтелектуальної прози:

- А) П. Мирний, І. Нечуй-Левицький
- Б) О. Кобилянська, Н. Кобринська
- В) М. Хвильовий, Ю. Яновський
- Г) В. Домонтович, А. Кримський

2. **Термін «роман виховання» запровадив**

- А) філолог Карл Моргенштерн
- Б) письменник Томас Манн
- В) літературознавець М. Бахтін
- Г) науковець Д. Затонський

На які типи поділяється «роман виховання»?

- А) соціально-революційний
- Б) роман кар'єри та позитивної еволюції героя
- В) любовно-романтичний

Г) фантастично-утопічний

Першим «романом виховання» прийнято вважати

А) «Роки навчання Вільгельма Мейстера» Йоганна Вольфганга Гете

Б) «Золотий горнець» Гофмана

В) «Пісню про Гайявату» Лонгфелло

Г) «Посмертні записки Піквікського клубу» Чарльза Діккенса»

3. Що сформувало світогляд і літературні смаки Вільяма Голдінга? Детальніше розкрийте питання:

- походження;

- навчання та освіти;

- Нобелівська премія;

- аристократичний титул.

4. Чому романи Вільяма Голдінга відносять до екзистенціального міфологічного зразка?

- чому автор називав їх притчами

- з якої причини його називають найбільш полемічним англійським письменником ХХ століття

5. Складіть кросворд за роман «Володар мух».

6. Який із епізодів у життєписі Ієна Бенкса Ви вважаєте найбільш цікавим, не типовим, парадоксальним, несправедливим тощо?

7. Коли вийшов роман «Осіна фабрика»?

- зробіть таблицю-характеристику персонажів

- випишіть цитати, які Вам імпонують (8-10 цитат)

Практичне заняття 5

Творчість Кадзуо Ішігуро

1. Нобелівська премія: кому і за що.
2. Нобелівська премія та британська література.
3. Кадзуо Ішігуро. Біографія та творчість.
4. Роман «Не залишай мене»

Запитання. Завдання. Тести.

Нобелівська премія (англ. Nobel Prize, швед. Nobelpriset) присуджується за

- А) видатні наукові дослідження
- Б) дослідження в галузі математики
- В) у галузі косметології
- Г) за найкращі кіносценарії

З якого року присуджують Нобелівську премію ?

- А) 1900 р.
- Б) 1901 р.
- В) 1902 р.
- Г) 1903 р.

Згідно заповіту Альфреда Нобеля премію не присуджують з

- А) математики
- Б) медицини
- В) економіки
- Г) літератури

Хто першим отримав Нобелівську премію з літератури

- А) Сельма Лагерлеф
- Б) Рене Сюллі-Прюдом
- В) Кнут Гамсун
- Г) Анатоль Франс

Хто з британських письменників першим отримав премію?

- А) Еліас Канетті
- Б) Редьярд Кіплінг
- В) Джордж Бернард Шоу
- Г) Джон Голсуорсі

3. Кадзуо Ішігуро. Біографія та творчість.

- Де і коли народився письменник?
- Яку освіту здобув Кадзуо Ішігуро?
- У якому жанрі почав писати автор?

Г) Що Вам відомо про співпрацю з джазовою співачкою Стейсі Кент?

4. *Попрацюйте над книгою Кадзуо Ішігуро «Не залишай мене» за методикою шести капелюхів, «які думають», Едварда де Боно.*

Білий капелюх (мислення) – фокусуємося на фактах. Коли вийшла книга, де? Коли й хто переклав книгу в Україні? Можна згадати про жанр і структуру.

Червоний (емоції) – відчуття, які викликала книга.

Жовтий (позитив) – обговорення того, що у творі захопило, вразило, сподобалося.

Чорний (критика) – аналізуємо те, що не сподобалося, розчарувало, думаємо, що можна змінити.

Зелений (творчість) – обговорення подальшої долі персонажів.

Синій (підсумки) – про що ця книга. До чого спонукає, мотивує?

Практичне заняття 6
Творчість Джона Фаулза

1. Постмодернізм у мистецтві.
2. Постмодернізм у літературі.
3. Дж. Фаулз. Штрихи до портрета (біографія, творчість).
4. Твори «Маг», «Жінка французького лейтенанта», «Колекціонер» (на вибір).

Запитання. Завдання. Тести.

Джон Роберт Фаулз англійський письменник

- А) утопіст
- Б) модерніст
- В) постмодерніст
- Г) екзистенціаліст

Будучи студентом Единбурзького університету, 1945 року письменник покидає навчання

- А) задля подорожей
- Б) військової кар'єри
- В) комерційної діяльності
- Г) одруження

У 1950-60 рр. Джон Роберт Фаулз працював

- А) викладачем англійської мови
- Б) редактором журналу
- В) військовим аташе
- Г) комерсантом

Дебютним твором письменника є роман

- А) «Маг» («Волхв»)
- Б) «Деніел Мартін»
- В) «Колекціонер»
- Г) «Жінка французького лейтенанта»

Який із романів письменника приніс йому світову славу і був екранізований?

- А) «Маг» («Волхв»)
- Б) «Деніел Мартін»
- В) «Колекціонер»
- Г) «Жінка французького лейтенанта»

2. Зробіть кросворд за змістом обраного твору.

Практичне заняття 7

Творчість Памели Ліндон Треверс та Роальда Дала

1. Риси дитячої літератури.
2. Нонсенс в англійській літературі.
3. Нуар у мистецтві.
4. Памела Ліндон Треверс. Життя та творчість.
5. Книги про Мері Поппінс
6. Життя та творчість Роальда Дала.
7. «Чарлі і шоколадна фабрика»
8. Оповідання.

Запитання. Завдання. Тести.

1. **Зробіть таблицю в якій вказані типові риси літератури для дітей та юнацтва.**
2. **Розкрийте поняття нонсенс / кроссенс. До яких галузей відносяться ці терміни?**
3. **Нуар – це специфічний «жанр» творчості, що візуально характеризується**

- А) темними відтінками, брутальністю та депресивною атмосферою
- Б) світлими тонами, ніжністю, округлими формами
- В) змішуванням темних і світлих фарб
- Г) естетикою провансу

Слово НУАР, прийшло до нас із

- А) італійської
- Б) старовірської
- В) французької
- Г) англійської мови

До сучасних нуарних фільмів можна віднести

- А) «Доктор Ноу» (1964 р.)
- Б) «Ніколи не кажи ніколи» (1984 р.)
- В) «Форрест Гамп» (1994 р.)
- Г) «Макс Пейн» (2008 р.)

4. Памела Ліндон Треверс. Життя та творчість.

- назвіть справжнє ім'я письменниці
- як розпочався творчий шлях авторки?
- як обігруються фразеологізми та переносні значення слів у текстах?
- чому Мері Поппінс нічого не пояснює дітям?
- чи можна говорити про езотеричні мотиви у творах Памели Тревелс?

5. Випишіть із книги про Мері Поппінс кілька цитат, присвячених важливості спілкування і взаєморозуміння (6 – 7 цитат).

6. Зробіть інфографіку, присвячену життю та творчості Роальда Дала.

7. Які твори Роальда Дала належать до автобіографічних?

- що відомо про професійну діяльність письменника?
- для яких творів найбільш типовим є поєднання реального та нереального?
- у якому з творів Роальд Дал звернувся до фольклорних джерел?
- чому художні тексти цього письменника стали популярними кіносценаріями?
- хто був співавтором більшості творів письменника?
- як ви розумієте діалогічний аналіз тексту?

Перегляньте фільм «Чарлі і шоколадна фабрика» й порівняйте з книгою

8. Охарактеризуйте жанрове розмаїття творчості Роальда Дала.

- зробіть ментальну карту до одного з оповідань книги «Коняка Фокслі та інші дорослі оповідання»

Практичне заняття 8
Творчість Джоан Роулінг та Кетрін Вудфайн

1. Від чарівної казки до фентезі.
2. Ретро-романи.
3. Життя та творчість Дж.К. Роулінг.
4. Книги про Гаррі Поттера
5. Життя та творчість К. Вудфайн
6. «Загадка механічного горобця»

Запитання. Завдання. Тести.

1. Як Ви розумієте визначення фентезі як «казки для дорослих»

- який зв'язок між постмодернізмом / казкою, фантастикою і фентезі?

- які відмінності між сучасною казкою, фентезі й фантастикою?

2. Що Вам відомо про такий жанр як ретро-романи?

3. Джоан Роулінг – штрихи до портрету. Хто за фахом письменниця?

- А) журналістка
- Б) вчителька
- В) лікарка
- Г) акторка

У якій країні з явилися перші сторінки книги про Гаррі Поттера?

- А) Велика Британія
- Б) Португалія
- В) Франція
- Г) Америка

Скільки дітей у письменниці?

- А) 2
- Б) 3
- В) 1
- Г) не має дітей

Яку кількість книг налічує поттеріана?

- А) 3
- Б) 4
- В) 6
- Г) 7

Перший наклад «Гаррі Поттер і філософський камінь» вийшов

- А) 1994 р.
- Б) 1995 р.
- В) 1997 р.
- Г) 2000 р.

4. **Доведіть, що романи про Гаррі Поттера належать до літератури фентезі**

- поясніть роль заголовків і назви цих романів

- створіть хмару слів за творами про Гаррі Поттера (оберіть одну з книг)

5. **Кетрін Вудфайн - британська письменниця**

- А) поч. XX ст.
- Б) другої пол. XX ст.
- В) поч. XXI ст.
- Г) кін XIX ст.

Кетрін Вудфайн працює у сфері

- А) медичній
- Б) комерційній
- В) викладацькій
- Г) книговидавничій

Найвідоміша книга «Загадка механічного горобця» із серії

- А) любовних романів «Анжеліка і король»
- Б) детективних романів «Тасмниці універмагу «Сінклер»»
- В) ретро романів «Адвокат»
- Г) вестерн романів «Індіана Джонс»

Скільки книг Кетрін Вудфайн перекладені українською мовою?

- А) 7
- Б) 5
- В) 3
- Г) 2

6. **Зробіть піраміди героїв до книги «Загадка механічного горобця»**

Самостійна робота

1. Постери на теми (на вибір студентки/студента): «Англійська модерністська проза», «Англійська модерністська поезія», «Англійська модерністська драма»
2. Діаграма Венна на тему: «1984» та «Цей чудовий світ новий»
3. Ментальна карта до оповідання Веллса (на вибір); Лото до твору «Гобіт»
4. «Володар мух»: піраміда твору, креативна гра (персонажі); «Осина фабрика»: асоціативний куш
5. Інфографіка «Англійські нобелівські лавреати»
6. SWOT-аналіз роману «Не залишай мене»
7. Постер «10 цікавих фактів життєпису Фаулза»
8. Ромашка Блума до дитячого твору на вибір.
9. Буктрейлер, настільна гра, комікс (на вибір) до дитячого твору на вибір

Твори для читання

1. Вірджинія Вулф «Флаш» або «Місіс Деллоуей»
2. Вірджинія Вулф «Своя кімната»
3. Майкл Каннігем «Години»
4. Джордж Оруелл «1984»
5. Олдос Гакслі «Цей чудовий світ новий»
6. Герберт Веллс «Чарівна крамниця», «Викрадені бацили», «І вдарив грім», «Незвичайна орхідея», «Двері в стіні» та інші.
7. Джон Руел Роналд Толкін «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори»
8. Вільям Голдінг «Володар мух»
9. Ієн Бенкс «Осина фабрика»
10. Кадзуо Ішігуро «Не залишай мене»
11. Джон Фаулз «Маг», «Жінка французького лейтенанта», «Колекціонер» (на вибір)
12. Памела Ліндон Треверс «Мері Поппінс»
13. Роальд Дала «Чарлі та шоколадна фабрика», оповідання
14. Джоан Роулінг «Гаррі Поттер»
15. Кетрін Вудфайн «Загадка механічного горобця»

Література

1. Бредбері М. Роман нового часу. Київ, 2011. 480 с.
2. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М., Гричаник Н.І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: Навч. Посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 504 с.
3. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М., Гричаник Н.І., Кушнерьова М.О. Історія новітньої зарубіжної літератури: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 274 с.
4. Деркачова О., Ушневич С. Літературна казка Великобританії. - Івано-Франківськ, 2013. 132 с.
5. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко та ін. К. : ВЦ «Академія», 2010. 496 с.
6. Помазан І. О. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. Х.: Вид-во НУА, 2016. 264 с.
7. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності. Харків: Основа, 2019. 120 с.

